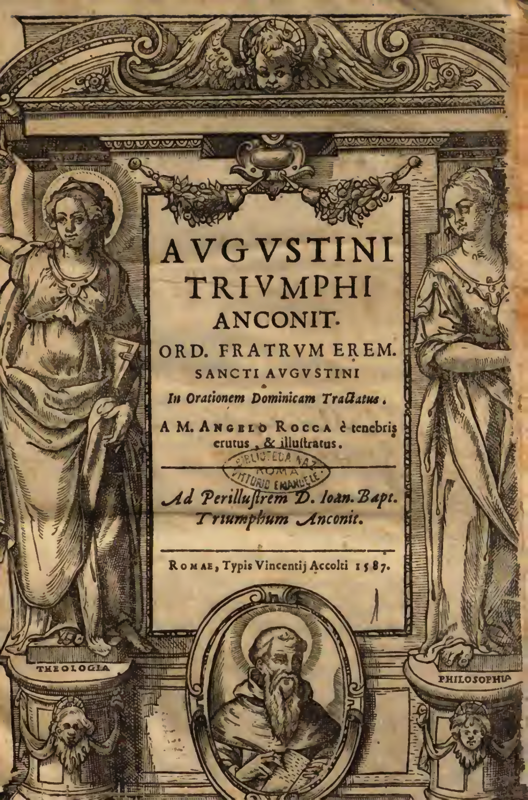

AVGVSTINI TRIVMPHI ANCONIT.

ORD. FRATRVM EREM. SANCTI AVGVSTINI

In Orationem Dominicam Tractatus.

A M. ANGELO ROCCA è tenebris erutus, & illustratus.

Ad Perillustrem D. Ioan. Bapt. Triumphum Anconit.

ROMAE, Typis Vincentij Accolti 1587.

ADMODVM ILLVSTRI DOMINO IOANNI BAPT. TRIVMPHO ANCONITANO

Frater Angelus Rocca à Camerino S. P. D.

EXplanationem (Triumphe ornatißime) in Orationem Dominicā Augustini Triumphi, Gentilis tui, nostræq; Augustinianæ Religionis alumni, qui nihil humile, nihil vulgare, sed docta omnia, & præclara quidē, Triumphoq; quin seipso dignißima edere solitus erat, ego nunc primum in lucem editurus, ac diuulgaturus, tibi multis nominibus dicandam esse censui. Id quod à me perquàm libenter factum est. Rem profectò vnico libello comprehensam sum aggressus; sed tamen arduam ob miram exemplariorum paucitatem, Librariorumq; incuriam, vel potius inscitiam: Et quoad potui, confusis ordinem, obscuris lumen, dubijs certam notitiam reddere, Tractatumq; ipsum summis, citationibus, & scholijs, atque Indice exornare adlaboraui. Cetera illa Opuscula, quæ desideras, expoliui, &

† 2 con-

concinnaui, Deoq; fauente, quàmprimum typis mandanda curabo. Tu interim munusculum hoc alacri animo suscipias, meq; tui, tuaq; familiæ amantissimum fac memoria teneas. Vale. Romæ in Diui Augustini Aedibus, Idibus Maij M.D.LXXXVII.

INDEX

INDEX

INSIGNIARVM RERVM, QVAE IN HOC TRACTATV LEGVNTVR.

A

B

C

D

FINIS.

AVGVSTINI TRIVMPHI ANCONITANI

ORD. FRATRVM EREMITARVM SANCTI AVGVSTINI

IN ORATIONEM DOMINICAM TRACTATVS.

De orationis Dominicæ institutione.

Sic orabitis: Pater noster, qui es in cælis. Lucę 11.

IN hac oratione Christus Dei filius primò *exemplificat formam orãdi in communi. Secundò * exemplificat septem petitiones in hac oratione positas in speciali. (al. explicat) (al. explicat)

Ad intelligentiam primæ partis est sciendum, quòd sicut scribitur Lucæ 11. Discipuli Christi videntes eum orare in quodam loco, dixerunt ad eum: *Domine doce nos orare, sicut docuit & Ioannes discipulos suos.* Non quidem, vt dicit glos. quòd Discipuli ignorarent multas orationes in veteri testamento scriptas, sed quia nouam conuersationem, & promissionem viderunt in Christo; ideo nouam formam orationis petierunt. Et ne repulsam paterentur de huiusmodi petitione, Ioannem Baptistam in exemplum adducunt. (Luc. 11.) (Glos. super Lucam.)

Innuẽs autem Saluator eorum petitioni, ait: *Sic vos orabitis*. idest, secundum formam, quam vobis explicabo inferius.

Sed ad notitiam, & præambulum quoddam eorum, quæ dicenda particulariter sunt in hac oratione Dominica, mouentur quinque dubitationes.

1. Vtrum hæc oratio Dominica sit excellentior omni alia.

2. Vtrum in hac oratione contineantur solum septem petitiones.

3. Vtrum liceat oranti alia petere, quàm ea, quæ ponuntur in hac oratione sine peccato.

4. Vtrum septem petitionibus, quæ hic ponuntur, correspondeant septem dona Spiritus sancti.

5. Vtrum istis septem petitionibus correspondeant septem beatitudines Euangelicæ.

De Orationis conditionibus, quæ sunt securitas, honestas, congruitas, continuitas, & humilitas, quibus oratio Dominica omnes alias orationes antecellit.

Damascenus lib. 3. de fide orthod. cap. 24. AD primam dubitationem dicendum, quòd secundum Damascenum, Oratio est petitio decentium à Deo: quæ primò debet habere à parte eius, à quo petitur, securitatem. Secũdò ex parte eius, quòd petitur, debet habere honestatem: petimus enim aliquando, & non accipi-
Iacob. 4. mus, eo quod male petimus, vt dicit S. Iacobus in Epistola. Tertiò ex parte modi petẽdi debet habere ordinis cõgruita-
Matth. 6. tem, dicente Christo: Primum quærite regnum Dei, & iustitiam eius: & post hæc, omnia, scilicet temporalia, adijcientur vobis: Quartò ex parte temporis, quo petitur, oportet
Lucæ 18. habere continuitatem, quia scilicet oportet semper orare, nunquam deficere. Quintò ex parte orantis, debet habere humilitatem, quia oratio humiliantis se, nubes penetrat. Decenter ergo oratio debet habere ista quinque secundum
Eccl. 35. quod S. Cyprianus dicit in suo libro, ad hoc, quòd à Deo
S. Cypr. ser. 6. de orat. Dominica. exaudiatur. Tunc isto præsupposito, dico, quòd hæc Oratio quantum ad omnia ista quinque excellit omnes orationes.

Primo in securitate, quia nullus potest dubitare exaudiri, quando orationem, & precem, quam ipse Dei filius docuit, apud Patrem loquitur, qui bene cognoscit verba filij sui, maximè quia filius ipse aduocatus noster, cuius verba loquitur, semper est apud Deum patrem, sedens in dexterá eius; Vnde hæc oratio est multum amica, & familiaris Deo patri. Debemus ergo rogare Deum patrem, & verba sui filij ad aures eius porrigere, & cum securitate accedere cum hac oratione ad Thronum misericordiæ eius, vt gratiam consequamur, & misericordiam inueniamus. Oro Dominica Deo amica, & familiarissima. Hebr. 4.

Secundo, petitio debet esse honesta. quid enim mali, quid indecentiæ potest continere hæc oratio, quæ formata est ab ore eius, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ absconditi, qui (sicut dicit Apostolus) est Dei virtus, & sapientia. Si.n. fortasse esset à puro homine, quia, vt Christus dicit: Nescimus, quid petamus; dubitare possemus, ne aliqua indecenter & inhonestè peteremus; sed quia facta est ab illo, qui est fons, & sapientia in excelsis, omnis dubitatio impetrandi excluditur. Colos. 2. 1. Cor. 1. Matth. 20.

Tertiò, requiritur ordinis congruitas, quæ hic obseruatur mirabiliter; quia primò petuntur illa, quæ nos ordinant in diuinorum deuotionem, & subiectionem, cum dicimus: *Sanctificetur nomen tuum*, & quòd suum Regnum veniat super nos, & quòd eius voluntas in nobis fiat, sicut fit in Angelis, & sanctis suis: & postmodum petuntur illa, quæ nos ordinãt ad temporalium sustentationem, & malorũ liberationem. Ex quo ista oratio apparet omnibus alijs excellentior; nec mirum, quia formata est ab illo, qui omnia constituit in pondere, numero, & mensura. Sap. 11.

Quarta conditio est continuitas, quia de hac oratione Saluator docet nos semper orare; quod verum est in desiderij affectione erga cœlestia, quamuis non semper verborum prolatione: licet enim, secundum Augustinum, in oratione non debeat semper esse continua verborum expressio; quia necesse est vacare alijs necessitatibus vitæ; tamen semper est necessaria continua cordis, & mentis affectio, si feruens per- Luc. 18. Aug. ad Probam to. 2. cap. 10.

 seueret

ſeueret intentio. Vnde hac de cauſa hanc orationem breuiſſimam ordinauit, vt facilius addiſceretur, fortius retineretur, & à nullo ignoraretur.

Quinta cõditio eſt humilitas, in qua hæc oratio excedit: Nam ille tam altus Dei filius hanc orationem condidit, qui dixit Diſcipulis: Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde. Et quòd qui ſe humiliat, exaltabitur: & quòd Phariſeus ſuperbus non fuit in hac oratione exauditus, ſed humilis Publicanus; & qui per Spiritum ſanctum dixit: Reſpexit in orationem humilium, & non ſpreuit preces eorum.

Matth. 11.
Luc. 15. & 18.
Idem ibid.
Pſal. 101.

De ſeptem Petitionum diuiſione, ac ſufficientia.

AD ſecundam dubitationem dicendum, quòd in hac oratione petũtur illa, quæ nos iuuant ad cõſequendam beatitudinẽ, ad quã duo maxime ſunt neceſſaria. Primũ eſt, diuinorum bonorũ dilectio & contemplatio. Secundum eſt, noſtrorum malorum, & defectuum remotio, & releuatio. In diuinorum autem bonorum dilectione tripliciter poſſumus adiuuari. Primò in eorum veneratione, ne à nobis contemnantur. Et in hoc iuuari petimus per primã petitionem, cum dicimus: *Sanctificetur nomen tuum.* In qua petitione admonet nos ſecundum Auguſtinum, vt nomẽ Dei, quod ſemper eſt ſanctum, etiam apud homines ſanctum habeatur, id eſt, non contemnatur, ſed reuereatur, quia ſanctũ & terribile nomen eius, quod non ipſi Deo, ſed hominibus prodeſt. Secundo in eorum adeptione, ne conſecutione, & fruitione diuinorum bonorum fruſtremur, & priuemur, & in hoc iuuari petimus per ſecundam petitionem, in qua dicimus: *Adueniat Regnum tuum.* quia ſecundum Auguſtinum, ſiue veniat, ſiue non veniat, petimus, vt ita veniat in nobis, vt cum ipſo regnare mereamur. Tertio in eorum ſubiectione, ne in aliquo voluntati diuinæ, & præceptis Dei reſiſtamus: & in hoc petimus iuuari per tertiam petitionem, cum dicimus: *Fiat voluntas tua in cælo, & in terra.* in qua ſecundum Auguſtinum precamur diuinam obedientiam; vt ſic à nobis voluntas

Duo maxime neceſſaria ad conſequẽdam beatitudinem.
Auguſt. ad Probam to mo 2. c. 11.
Pſ. 119.
Auguſt. ad Probam to mo 2. c. 11.

luntas eius fiat in terra, sicut ab Angelis eius fit in cælo.

Secundo, nobis est necessaria malorum remotio, & defectuum releuatio. Sunt autem in nobis quatuor mala, & quatuor defectus. Primus defectus est vitæ naturalis quantum ad indigentiam, & in hoc petimus releuari per quartam petitionem, cum dicimus: *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.* vt nomine panis secundum Augustinum omnia vitæ nostræ necessaria intelligamus. Secundus est defectus culpæ, & peccati, quibus anima maculatur, & desgratiatur, & in hoc petimus releuari per quintam petitionem, cum dicimus: *Dimitte nobis debita nostra, sicut, &c.* Tertius defectus est futuri periculi, quod timetur quantum ad diabolicæ tẽtationis imminentiam, & in hoc petimus releuari per sextam petitionẽ, cum dicimus: *Et ne nos inducas in tentationem.* Vt scilicet, secundum Augustinum, ne deserti diuino adiutorio alicui tentationi assentiamus decepti, vel cedamus afflicti. Quartus defectus est mali præsentis, quantum ad cuiuslibet tribulationem, & infirmitatum diffidentiam. Et in hoc petimus releuari per septimam petitionem, cum dicimus: *Sed libera nos à malo.*

Quatuor mala, & 4. defectus inueniuntur in nobis.

August. ad Probam to mo 2.e.11.

Aug. ibid.

Non est aliter orandum, nec alia sunt petenda à Deo, quàm ea, quæ in Oratione Dominica posita sunt: sed eius verba formalia non sunt necessaria.

AD tertiam dubitationem respondet S. Cyprianus in suo libro de Oratione, dicens: Quæ oratio potest esse apud Patrẽ magis vera, & magis digna q̃ illa, quæ à filio, qui est veritas, est dictata? vt aliter orare, quàm ipse docuit, non ignorantia sola sit, sed & culpa; cum ipse posuerit, & dixerit: Irritum fecistis mandatum Dei propter traditiones vestras. Ergo secundũ Cyprianum culpa, & peccatum est, alia, vel aliter orare, quàm in hac oratione Domini posita sunt, & hanc relinquere, & alias orationes humanas facere.

S. Cypria. serm. 6. de orat. Domi nica statim post initiũ.

Matth. 15.

Secundum autem Augustinum ad Probam hæc dubietas sic soluitur: Quia ille, qui aliter orat, vel orat carnaliter, & petit

August. ad Probam to mo 2.e.14.

petit non conuenientia suæ saluti; tunc planum est, quòd peccat. Si autem orat spiritualiter petens conuenientia suæ saluti, tunc non peccat. Quia quæcunque alia verba dixerit, nihil aliud poterit petere, quàm ea, quæ in ista oratione Dominica continentur. Vnde Augustinus ad Probam dicit: Quæcunque alia verba dicimus, si congruè, & spiritualiter oramus, nihil aliud dicere possumus, quàm illa, quæ in hac oratione Dominica posita sunt, cum in ipsa contineantur omnia necessaria ad salutẽ, vt probatum est in septẽ petitionibus: & cõcludit Augustinus, quod quisquis orans illa dixerit, quæ ad hanc Euãgelicam precem pertinere non possint, & si non illicitè orat, carnaliter tamen orat, cum spiritu renatos non nisi spiritaliter deceat orare, & concludens veritatem quæstionis dicit: Liberum est, alijs atque alijs verbis Deum orare, eadem tamen in orãdo dicere; Non debet autem esse liberum alia, & alia dicere, quæ in ipsa oratione non continentur, quia tunc carnaliter oraret.

(August. ad Probam epist. 2. c. 12. Vide superius 2. qo.)

Septem petitionibus, septem dona Spiritus sancti respondent.

AD quartam dubitationem respondeo secũdum Augustinum, quòd istis septem petitionibus, correspõdet septiformis operatio Spiritus sancti. Nam quod nobis diuinum nomen sanctũ, & dulcorosum sit, quod petitur per primam petitionẽ, hoc fit per donum Timoris. Quod verò Regnum Dei veniat in nobis, ita quòd regnemus cum ipso, quod petitur per secundã, fit per donũ Pietatis. Quod autem Deo simus obedientes, eius voluntatem adimplendo & semper eligendo quod sibi placet, quod petitur per tertiam

(Augustinus tomo 4. de sermone Domini in monte lib. 2. cap. 18. Hec omnia in huius quæstionis solutione citata, & multo plura ponũtur ab Aug. loco citato, ordine, quo hic leguntur, retrogrado. Nam septiformis operatio Spiritus sancti ab Esaia cap. 11. recensita incipit à Sapientia, hic verò à Timore; ex Augustini sententia in De sermone Domini in monte lib. 1. cap. 4. dicentis: Enumerationem donorum Spiritus sancti in Esaiæ lib. ab excellentioribus cœptam fuisse, hic vero ab inferioribus esse sumendam, vt enumeratio, & applicatio septem petitionibus congruat, ordine, quo positæ sunt in oratione. Sed in exemplaribus Augustini Triumphi manuscriptis ordinem ab Esaia positum reperi; & in hunc locum ordinem à sancto Augustino inuersum, septemque petitionibus gradatim congruentem, reponere mihi visum est)

tiam, hoc fit per donum Scientiæ. Quod verò temporalia & neceſſaria vitæ ordinemus ad Dei laudem, & obſeruationem ſuorum mandatorum, quod petitur per quartam, fit per donum Fortitudinis. Quod autem non reddamus mala pro malis, ſed bona pro malis ſcientes conuerſari in prauorum natione, quod petitur per quintam, fit per donum Conſilij. Quod verò tentationes nõ incurramus, & proximis noſtris illas incurrẽtibus cõpatiamur, quod petitur per ſextam, fit per donum Intellectus. Sed quòd liberemur à malis, quod petitur per ſeptimam, fit per donum Sapientiæ. Hæc ex Auguſtino loco ſupra citato.

Septem petitionibus ſeptem Beatitudines reſpondent.

AD quintam dubitationẽ dicit Auguſtinus, quòd ſeptem ſunt Beatitudines perficientes hominem in vita iſta, quibus in futuro habebunt quandã beatitudinem, & lætitiam. Nam octaua beatitudo, in qua dicitur: Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam, non perficit, ſed eſt profectus & declaratio aliarum. Iſtæ ergo ſeptem beatitudines, ſecundum Auguſtinum, correſpondent ſeptem donis Spiritus ſancti nobis collatis per ſeptem petitiones in iſta oratione Dominica. Nam dono Timoris Dei, qui congruit humilibus, correſpondet illa beatitudo, qua dicitur: Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorũ eſt regnum cœlorum, id eſt, non inflati, non ſuperbi, de quibus Apoſtolus dicit: Noli altum ſapere, ſed time, id eſt, noli extolli. Dono vero Pietatis, quæ congruit mitibus, correſpondet illa beatitudo, qua dicitur; Beati mites, quoniam ipſi poſſidebunt terram, illam, ſcilicet, de qua dicitur in pſalmo: Portio mea, Domine, ſit in terra viuentium. Qui enim piè quærit, honorat ſanctam Scripturam, & non reprehendit, quod nondum intelligit, & proptereà non reſiſtit, quod eſt mitẽ eſſe. Dono autem Scientiæ, quæ congruit lugentibus, correſpondet illa beatitudo, qua dicitur: Beati qui lugent; lugere namque ſua, & aliorum peccata, & ſcire portare proſpera, &

Aug. de ſermo. Dñi in monte, to. 4. lib. 1. c. 4.
Quæ ad huius etiã quõnis ſolutione ex Aug. citantur, in manuſcriptis Auguſtini Triũphi exẽplaribus inuerſa reperi, at hic verã eãdemq; Aug. lectionem ponere magis libuit.
Rom. 11.
Pſal. 141.

ra, & aduerſa ſupra humanum modum, pertinet ad donum Scientiæ. Dono verò fortitudinis, quæ congruit eſurientibus:& ſitientibus, correſpondet illa beatitudo, qua dicitur: Beati, qui eſuriunt,& ſitiunt iuſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur. Cum enim omnes volentes iuſtè, & piè viuere in Chriſto perſecutionem patiantur, hoc ſine dono Fortitudinis eſſe nõ poteſt. Dono autem Conſilij, quod congruit miſericordibus, correſpondet illa beatitudo, qua dicitur: Beati miſericordes. Hoc enim vnum remedium eſt, de tantis malis euadendis vt dimittamus, ſicut & nobis dimitti volumus, & adiuuemus, in quo poſſumus, alios, ſicut & nos, in quo non poſſumus, cupimus adiuuari. Dono verò intellectus, qui cõgruit mũdis corde, cõgruit illa beatitudo, qua dicitur: Beati mũdo corde, quoniã ipſi Deũ videbũt. Nã ſecundũ Auguſtinũ, Deus nõ niſi à purgatiſſimis mẽtibus cernitur, quæ mẽtis purgatio fit per donũ Intellectus. Dono autẽ Sapiẽtiæ, quæ cõgruit pacificis, correſpõdet illa beatitudo, qua dicitur: Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur. Cum enim in pacificis iam ordinata ſint oĩa, nulliuſq; motus aduerſus rationem rebellis ſit, ſed cuncta obtemperent ſpiritui hominis, cum & ipſe obtemperet Deo, hoc fit per donum Sapientiæ.

Huic adſimile dixit in lib. 1. ſoliloquiorũ cap. 1. To. 1.

ORA-

ORATIONIS PROOEMIVM.

In quo Dei beneuolentia captatur.

Pater noster, qui es in Cœlis. Matth. 6.

P*Ater noster*. Posita forma orandi in communi, hic Saluator * explicat in speciali ea, quæ per suam orationem sunt petenda. * al. exemplificat.

Et diuiditur tota hæc oratio in septẽ partes secundum septem petitiones, quæ in ea continentur. Et sic faciemus de tota hac oratione septem partes, seu septem lectiones. Sed prius in hac oratione præmittitur procemium, quod debet esse exordium cuiuscunque orationis, cum dicitur: *Pater noster, qui es in Cœlis*.

Ad cuius euidentiam sciendum, quòd secundum Augustinum in libro de sermone Domini, in omni oratione, & deprecatione primum consideranda est beneuolẽtia eius, à quo petimus: beneuolentia autem solet acquiri, si in laudem eius in exordio orationis aliquid dicamus. Et hoc ponitur in principio huius orationis cum dicimus: *Pater noster, qui es in Cœlis*. Nominando enim ipsum patrẽ, multitudinem beneficiorum, quæ ab ipso sumus consecuti, confitemur, & in laudem eius prorumpimus, & beneuolentiam eius captamus. Et dicitur: *Qui es in Cœlis*, signanter, vt dicit Chrysostomus, vt scilicet cognoscentes nos Patrem habere in Cœlis, erubescamus rebus terrenis nos substernere. Possunt tamen super hæc verba tres dubitationes considerari.

Aug. de sermone dñi in mõte tomo 4. lib. 2. c. 8.

Chrys. homil. 14. in Matth. tomo 2.

1. Vtrum conuenientius Deus inuocetur nomine Patris, quàm Domini.

2. Vtrum conuenientius diceretur: Pater meus, quàm Pater noster.

3. Vtrum conuenientius diceretur: Qui es vbique, quàm Qui es in Cœlis.

Nomen Patris conuenientius, quàm Dei; Dominica in oratione inuocatur ratione creationis, gubernationis, & adoptionis.

Aug. de ser. Domini in monte tomo 4. lib. 2. c. 8.

AD primam dicendum, quòd Augustinus hanc dubitationem determinat in libro de sermone Domini, dicens: Quamuis multa dicta sint in laudem Dei in sacra scriptura, tamen in testamento veteri nunquam inuenitur, quòd sit præceptū populo Dei, vt orando appellarent Deum Patrem, sed Dominus eis insinuatus est, scilicet, Adonai, domine Deus noster: Iuxta illud: Obseruate præcepta mea, ego Dominus. Et stetis in cæremonijs meis, ego Dominus. Et dato quòd ipsum Dominum habere potuissent in patrem, si eius beneficia voluissent cognoscere, & eius mandata seruare, tamē noluerūt, existētes ignari, & ingrati. Est enim ipse Deus pater omnium propter tria. (Leuit. 10.)

Primò ratione creationis, licet enim Deus creauerit omnes Creaturas. nulli tamen impressit suam similitudinem, & imaginem, sicut creaturæ rationali, & de ratione filij est, quòd sit Patris imago, & similitudo in eo impressa. ideo non dicitur leo, vel equus filius Dei, sicut Homo. (Gen. 1.)

Secundò ratione gubernationis, quia homines in toto mundo, quæ est domus Dei, nō gubernat vt seruos, sed vt filios; secūdum enim Philosophum in Poli. Paterfamilias aliter debet gubernare filios, aliter seruos, aliter animalia: & Deus homines gubernat vt filios, dādo eis potestatem, & dominium super omnia, cuncta sibi subijciendo: Omnia verò alia gubernat, vt seruos. (Philos. in Polit. 1. c. 8)

Tertiò rōne specialis adoptionis, quia alijs creaturis dedit quædam munuscula, & quædam naturalia dona, quibus in esse naturæ seruentur; sed hominibus tanquā filijs dedit hæreditatē, dicente Apo. Si filij sumus & hæredes, hæredes quidē Dei, cohæredes verò Christi. Ioan. primo: Dedit eis potestatem filios Dei fieri his, qui credunt in nomine eius. Quia ergo Iudæi noluerunt Deum cognoscere patrē quantum (Galat. 4. Ioan. 1.)

tum ad ista tria beneficia, quæ illis Deus contulit magis, quàm alteri populo, propter eorum ingratitudinem Deum relinquentes, & idola colentes, sicut Deus contra ipsos conqueritur dicens Isa. primo: Filios enutriui, & exaltaui;ipsi vero spreuerunt me; & per Malachiam: Si ego Dominus vester, vbi est honor meus? Ideo secundum Augustinũ nunquam Deus insinuatur ei vt Pater,neque ipsi vt Patrem adorabant eum,sed vt Dominum aliquando timebant. quia vt serui correcti timore pœnarum, & flagellorum Deo seruiebant tanquam domino, non amore, vt filij: Sed solum nouus populus Christianus iam ad cœlestem hæreditatem vocatus, & redemptus Christi sanguine, & adoptatus debet vti hac voce in sua oratione noui testamenti, vt dicat: *Pater noster*, in quo, vt ait Augustinus, datur nobis filijs quædam fiducia impetrandi, quæ petimus, cum prius, quàm aliquid petamus, tam magnũ donum accepimus, vt præsumamus dicere Deo: *Pater noster.*& subdit,quid est quòd non det pater filijs petentibus, qui iam hoc ipsum ante dedit, vt essent filij lucis, iuxta illud Ioannis primo:Dedit eis potestatem filios Dei fieri, &c.

Isa. 1. Malach. 1. Aug. de sermo. Domini in monte tomo 4. lib. 2. c. 8. Idem ibidem. Ioan. 1.

Soli Christo Dei filio per naturam licet Deum singulari nomine Patrem appellare: Cæteris hominibus non nisi Deum patrem communem fas est, cum oratio sit communis, & charitas ipsa, ita esse orandum, persuadeat.

AD secundam dubitationem aliter respondet Augustinus;& aliter Chrysostomus, aliter verò Cyprianus. Nam Augustinus dicit, quòd solus Christus potest dicere Pater meus, quia solus ipse est filius Dei per naturam; Vnde in persona Christi exponitur illud Psalmi: Ipse inuocabit me:Pater meus es tu. Vnde etiã habemus in Euangelio quando ipse orauit tempore passionis dixit: Pater mi, si posibile est, &c. Sed omnes alij homines non sunt filij per naturam, sed per adoptionem, vt sic Deus cõmuniter est Pater omnium, de quo dicit Christus: Nolite vobis patrem vocari super terram, quia vnus est Pater vester, qui

Augustini, Chrysostomi, & Cypriani diuersa solutio.

est in Cœlis.

Chrysost. to.2.in 6.c. Matth.homil.24. Chrysost. autem dicit ad hoc dubium, ꝙ orare pro se est necessitatis, in qua oratione sic singulariter orans pro se posset Deum Patrem suum appellare dicens: Pater meus, Creator, & Redemptor meus. Sed orare pro alijs est charitatis: in qua oratione sic orãdo pro alijs debet Dominum Deum patrem communem appellare. Et quia, vt ipse ait, dulcior est apud Deum oratio, quam charitas transmittit, quàm illa, quã necessitas facit; Cũ nulla oratio apud Deum possit esse dulcior ista; ideo in hac Oratione debet homo dicere: Pater noster, & non Pater mi.

Cyprianus ser. 6. de orat. Dñica, non lõ lõge ab initio. Sanctus autem Cyprianus in suo libro de oratione dicit: Ideo cum oramus nõ dicimus Pater meus, sed Pater noster, quia magister pacis, & vnitatis noluit singulariter, & priuatim orationem fieri tantum pro seipso, sed vt virtus charitatis extendatur ad omnes alios homines. & ideò voluit, vt cõmunis esset nostra oratio ad Deum patrem, vt sicut Deus pater in vno homine omnes redemit, & sicut charitas Christi ad omnes se extendit, quia pro omnibus se obtulit sacrificium Deo Patri; sic voluit, vt vnusquisque in orationẽ sua pro omnibus oraret. quia, vt dicit Apostolus, Omnes vnum corpus sumus in Christo; singuli autem alter alterius membra. Rom. 12.

Deus quamuis vbique sit, congruentius tamen in Cœlis esse dicitur: & Augustino asserente, dicitur esse in Cœlis, hoc est, in Sanctis per gratiam, & in Angelis quadruplici ratione suadẽte.

Aug. de ser. Dñi in mõte tomo 4. lib. 2. c. 9. AD tertiam dubitationẽ respondet Augustinus in libro de sermone Domini, quòd si in Cœlis tamquam superiori parte mundi Deus localiter esse creditur, melioris meriti essent Aues Cœli, quàm nos, quarum vita Deo vicinior est: & illis, qui habitant in montibus, Deus vicinior esset, quàm illis, qui habitant in Vallibus, quod est absurdum, & ridiculum dicere. Intelligetur ergo secundum Augustinum cum dicitur: *Pater noster, qui es in Cœlis*. i. in sanctis, & iustis Viris. quia sicut homo peccator appel-

Dicit Deus etiam esse in cœlis. quia ibi totum se manifestat suis electis. Ibidem.

appellatur terra iuxta illud Gen. 3. Terra * es, & in terram reuerteris; ita homo iustus, & sanctus vocatur Cœlum, quia è sedes Dei; & locus, in quo Deus habitat per gratiam. Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos, vt inquit Apostolus.

Gen. 3. al. puluis.

1. Cor. 3.

Dicũtur autem Sancti Cœli propter quatuor. Primò propter animorum præparationem, quia cum sancti versus partem Orientis orent, non intelligunt Deum sic in oriente habitare, vt alias partes mundi deserat, nec Deum aliquo locorum spatio contineri; sed magis intelligunt eum vbique præsentem, Cœlum, & Terram implere. Præparatur ergo animus eorum, secundum Augustinum, secundum naturam excellentiorem, vt puta ad Deum se ipsos conuertere, cum eorum terrenũ corpus ad corpus excellentius, vt puta ad cœleste conuertatur per contemplationem cœlestium: & talis præparatio potissimè necessaria est in oratione. Vnde Oranti per Spiritum sanctum dicitur: Præpara animã tuam ante orationem, scilicet mẽtem à terrenis ad cœlestia eleuando.

Sancti dñr cœli pter quatuor.

Aug. de ser. Dñi in mõte to. 4. lib. 2. c. 9.

Eccli. 18.

Secundo dicũtur Cœli propter cœlestium imitationem. dicit enim Apostolus, quòd sicut imaginem portamus terreni hominis, sic debemus portare imaginem cœlestis. In persona autẽ peccatorum dictum est eos portare imaginẽ terreni, quia peccatores illam imaginem in peccato imitantur diligendò tantum terrena. ergo in persona Sanctorum dictum est illos portare imaginem cœlestis, quia per imitationem illam sequuntur.

1. Cor. 15.

Tertiò propter cœlestium contemplationem. consueuerunt enim homines cor, & mentẽ eorum ad ea dirigere, & illa cõtemplari, quæ maximè diligunt, iuxta illud Matth. 16. Vbi est thesaurus tuus, ibi & cor tuum. & quia sancti viri cœlestia, & non terrena diligunt, ideò illa contemplantur, secundum illud Apostoli in persona Sanctorum: Conuersatio nostra in Cœlis est.

Matt. 16.

Philipp. 3.

Quartò propter attentionem, & inquisitionem, quia ipsi semper quærunt cœlestia, & non terrena. illis enim dixit Apostolus: Quæ sursum sunt, quærite, nõ quæ super terram, ideo

Coloss. 3.

ideo sancti dicũtur Cœli. Alij Doctores dicũt, quòd quamuis Deus sit vbique, & in Terra, sicut in Cœlo; tamen Christus hoc posuit, vt sciamus nos Patrem habere cœlestem, vtque ad cœlestem hæreditatem anhelemus: & ideo dicit Chrys. Erubescat homo se terrenis subdere, cum Patrē habeat in Cœlis, & vt ostendat quòd potens est dare quod petimus, cum in Cœlo sit omne bonum; & ille, qui in Cœlis est dominus omniũ, potens nobis omnia donare. *Qui es in Cælis*, i. in Sanctis tuis, & Angelis per claram visionem in Patria; & hic per gratiam.

Chrysost. in 6. Matth. hom. 14. tomo 2.

PRIMA PETITIO.

Sanctificetur nomen tuum.

De narrationis ordine.

EXpedito proœmio, hic ponitur prima petitio, quia ordo orationis requirit, vt post exordium incipiat narratio. Pro quo est sciendum secundum Nicolaum de Lyra in hac oratione Matth. 6. quòd cum oratio secundum Damascenum sit petitio decentium à Deo; Christus in hac oratione, vt dictum est supra, docet quid debeamus petere à Deo secundum decentiam. Illud autem, quod primo cadit in appetitu hominis, est beatitudo, cum sit finis rationalis creaturæ. Ideo in hac oratione primo petitur ipsa beatitudo, & hoc in istis primis duabus petitionibus: Secundo petuntur media, per quæ peruenitur ad ipsam, ibi: *Fiat voluntas tua*, cum sequenti petitione. Tertio petuntur remoueri impedimẽta, quæ possunt nos impedire ab ipsa beatitudine, in alijs tribus petitionibus sequentibus. Et quia duplex est beatitudo: Imperfecta scilicet, quæ est in via, idest, in hac vita per fidem, qua cognoscitur ipse Deus, vt finis noster per speculum

Nicolaus de Lyra super Matth. 6. c.

Damasc. libro 3. de fi. orth. c. 24.

Beatitudo duplex.

lum in ænigmate, & in spe. Alia est beatitudo perfecta, quæ est in cœlesti patria, qua cognoscitur facie ad faciem, ideo in prima petitione petimus Dei cognitionem per lumē fidei, ibi: *Sanctificetur nomen tuum*. in secunda vero perfecta beatitudo, ibi: *Adueniat regnum tuum*. quod erit in cœlesti patria. dicit igitur in prima petitione: *Sanctificetur nomen tuum*: idest, sanctum esse prædicetur, & manifestetur cunctis gentibus cognitio nominis tui, quia tu solus es verus Deus. vnde dicit Titus super Lucam: Nota sit tua sanctitas mundo, & laudent te omnes decenter: iussit ergo orare pro illuminatione totius mundi, vt verum Deum, & Creatorem omnium cognoscant, quem mundus non cognoscebant. Pro huius declaratione occurrunt tres dubitationes.

Titus super Lucam.

1. Vtrum conuenientius orans diceret: Manifestetur nomen tuum, quàm, Sanctificetur.

2. Vtrum conuenientius diceret: Sanctificentur nomina tua.

3. Qualiter nomen Dei in nobis possit sanctificari.

Sanctificatio magis, quàm manifestatio Dei nominis petenda est, cum hæc apud omnes nationes reperiatur: ea vero non nisi apud iustos, & veros Christi fideles.

AD primam dubitationem dicendū, quòd amplius, & maius est nomen Dei esse apud aliquos sanctum, quàm esse manifestum, & notum. De Deo enim potest haberi triplex manifestatio, vel notitia. Vna naturalis, quia secundum Damascenum: Cognitio essendi Deum est omnibus naturaliter inserta, istoq; modo naturaliq; ratione Gentiles & Pagani Deū cognouerūt, non tamē nomen Dei apud se in sanctitate, & reuerentia venerationis habuerunt; quia si sic, eum non contempsissent propter idola muta, & vana. Vnde dicit Apostolus Roman. primo: Cum Deum cognouissent, non sicut Deum glorificauerunt eum, aut gratias egerunt, sed mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem corruptibilis hominis.

Damasce. lib. 1. c. 4.

Rom. 1.

Aliqui

Aliqui verò cognouerũt Deum, & suum nomen Legis, & Prophetarũ pronũciatione, sicut Iudæi, de quibus dicit psal.
Psal. 75. Notus in Iudæa Deus, & in Israel magnum nomen eius. & sic per Legem & Prophetas cognouerunt Dei filium venturum in mundum; non tamen Dei nomen in sanctitate timoris, & reuerentiæ habuerunt; vnde dicit August. super illo verbo: Notus in Iudæa Deus, quòd Iudæi, qui secundum carnem erant Iudæi, solum verbo, & lingua cognoscebant nomẽ Dei scilicet Adonai, sed corde non sanctificabant, nec venerabantur ipsum, immo sæpius ipsum contẽpserunt, ad cultum Idolorum reuertentes sæpius, & filium Dei negauerunt ante Pilatum, & morti condemnauerũt, cum dixerunt:
Io. 16. Secundum legem nostram debet mori, quia filium Dei se fecit.

(Aug. super ps. 75. to. 8.)

Tertiò sunt aliqui, qui nomen Dei cognouerunt, & cognoscunt fidei confessione, & filiali veneratione, sicut fideles Christiani, & Iudæi, qui spiritualiter, & non carnaliter sunt Iudæi, apud tales nomen Dei sanctum habetur, quia per
Rom. 10. eos corde creditur, ore confitetur, & opere veneratur. Dicendum est ergò, ꝙ Gentiles & Pagani cognoscentes Deum naturali ratione non potuerunt orare, & dicere: *Sanctificetur nomen tuum*, neque Iudæi, qui carnaliter, non spiritualiliter Deum adorabant. & ideo propter carnalia desideria ipsum contemnentes cum Gentilibus idola adorabant; Sed solum iusti, & veri Christiani, qui Deum timent, & venerantur tanquàm boni filij Patrem suum, qui nomen Dei, & filij eius corã Principibus & Regibus huius mundi hoc nomen persequentes libera voce confitentur, & glorificant, & venerantur vsq; ad mortis tolerantiam: & ideò signanter dicitur: *Sanctificetur nomen tuum*, potius quàm manifestetur.

Sicut

Sicut vnum Deum in tribus personis adoramus; ita àb eadem sanctissima Trinitate, tamquam ab vno Deo in nobis sanctificationem effici postulamus. Hinc nomen, non nomina sanctificari desideramus.

AD secundam dubitationem dicit S. Cyprianus: Ridiculum est dicere, quòd optemus, vel desideremus, vt Deus ex nostris orationibus sanctificetur. Petimus ergo, vt sanctificationẽ, quam per eum in Baptismo suscipimus, perseueranter teneamus: ipse enim Deus semper est sanctus, cuius sanctitas nec augeri, nec minui potest. Et ideo petimus, quòd in nobis sanctitatem efficiat, sicut & Augustinus exponit, & tunc Deus sanctificatur in nobis, quando nos per suam gratiam sanctos facit; vnde ipse ait: Sancti estote, quoniam ego sanctus sum. Cum ergo sanctitas prima, scilicet Baptismalis sit in nobis à tota Trinitate, ita quòd nec Baptizatus, nec Sanctificatus esset aliquis solum in nomine Patris, vel solum in nomine Filij, vel solum in nomine Spiritus sancti. Videretur ex hoc, quòd deberemus conuenientius orare, & dicere: Sanctificetur nomina vestra, referẽdo hoc ad nomina omnium personarum. Pro cuius declaratione sciendum secundum Augustinum in libro de Trinit. & Scot. in 1. & 2. sententiarum, quòd omnis effectus, & omnis actus operationis, quæ fit à Deo in creatura, ibi tota Trinitas simul inseparabiliter operatur, quia opera Trinitatis ad extra sunt inseparabilia sicut fuit in creatione mundi, in qua simul Pater, & Filius, & Spiritus sanctus sunt operati. Psalmus dicit: Verbo Domini Cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum: ideo nostram sanctificationem, sicut nostram creationem, & nostrã gubernationem tota Trinitas simul efficit; Vnde sicut omnes tres personas adoramus vna adoratione propter vnam mentem, sic dicitur de Abraham, quòd tres vidit, & vnum adoràuit. non enim, vt dicit August. 1. de Trinit. scriptum est: Dominos Deos tuos adorabis, sed, Dominum Deum tuum adorabis. Sic sanctificationem omnium trium Personarum petimus in nobis fieri vno sanctificationis nomine, quando dicimus: *Sanctificetur nomen tuum*; hinc est, quòd in no-

S. Cypria. ser. 6. de orat. domin.

Expositio D. Aug. to. 4. de serm. dñi in monte. lib. 2. c. 10.

Aug. de Trinit. to. 3. libro 1. c. 4. & 5. & alibi multoties. Scot. In 1. & 2. sẽtent. & reli qui Scholastici oẽs.

Trinitatis opa ad extra sunt cõmunia, & indiuisa.

Psal. 30.

Aug. 1. de Trin. c. 6. to. 3.

ſtra baptiſmali ſanctificatione non exprimuntur pluraliter nomina trium perſonarum, quia non dicitur: Baptizo te in nominibus Patris,& Filij, & Spiritus ſancti: ſed dicimus ſingulariter: Baptizo te in nomine, quia virtus illa, quæ efficit noſtram ſanctificationem,conuenit naturæ,& eſſentiæ diuinæ, in qua tres perſonæ conueniunt in vna ſubſtantia;cuius diuinæ naturæ nomen adoramus. quia tribus vnum honorem impendimus,& Deum vnum in ſubſtantia, & trinum in perſonis eſſe credimus.

Dei nominis ſanctificationem dum petimus, affectum terrenum à nobis auferri, nosq; à peccatis mundari, perſeuerantiamq; in bono operando poſtulamus.

AD tertiam dubitationem dicendum, quòd hoc nomen petimus in nobis tripliciter ſanctificari, ſecũdum quòd Sanctum aliquid tripliciter dicitur.

Agios Græcè, id eſt ſine terra. Primo, ſanctum dicitur idem, quod ſine terra; ideo illi, qui ſunt in Cœlo, dicuntur Sancti, quia nullum habent affectum terrenum; per terram autem ſignificantur peccatores, qui totum affectum ſuum habent circa bona iſta terrena. Terra enim eſt elementum ſiccum,& aridum; ſic cor peccatoris, quod caret Dei gratia, dicitur ſiccum, & aridum non faciens aliquem bonum fructum: ſed ſicut terra ſine aqua producit ſpinas, & tribulos, & herbas venenoſas. Pſalmus

Pſal. 142. dicit: *Anima mea ſicut terra ſine aqua tibi*, & loquitur in perſona peccatoris.Ideo petimus nomen Dei ſanctificari in nobis, vt Deus per gratiam ſuæ ſanctificationis, & lumen ſuæ ſapientiæ auferat à nobis affectum terrenum infundendo amorem cœleſtium bonorum, cum ipſe ſit Pater cœleſtis, & non terrenam hæreditatem repromiſerit.

Secundo, ſanctum idem eſt quòd firmum & ſtabile; vnde ideo dicitur Deus Sanctus,quia Deus ſtabilis eſt, & immutabilis in ſua perfectione & virtute; & beati, qui ſunt in Cœlo, dicuntur Sancti, quia confirmati, & ſtabiles ſunt in Dei amore & gratia, & amplius peccare non poſſunt. Peccatores non ſunt ſtabiles in bono operando, ſed in continuo

Deus cur dicatur ſanctus:& Beati cur ſancti dicãtur.

motu

motu de peccato in peccatum ruendo, quia, vt dicit Gregor. Peccatum, quod pœnitentia non delet, ipso suo pondere mox ad aliud trahit; ideo per Dei gratiam petimus, vt cor nostrum fiat stabile, & firmum in bono semper operando, propter Dei amorem, & sic nomen eius sanctificatur in nobis, quia, vt dicit Christus per Matth. cap. 10. Non qui inceperit, sed qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit.

Tertio, sanctum idem est, quod sanguine tinctum, seu mūdum, quia, vt dicit Apostolus, in lege veteri omnia in sanguine animalium in sacrificijs sanctificabantur, & mundabantur. Et quia omnes beati, qui in Cœlo existunt, sunt mūdati à suis peccatis sanguine agni immaculati, Iesu Christi, sicut dicitur Apocalyp. 1. Dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo; ideo petimus à Deo Patre, vt nomen eius sic sanctificetur in nobis, quòd à peccatis nostris mūdemur virtute passionis Christi, quam semper in nostra memoria debemus habere, & pœnitentiam de peccatis nostris agere, quia per ista duo anima mundatur à peccatis, & nomen Dei sanctificatur in nobis.

Greg. to. 1. lib. 25. Moral. in 34. cap. Iob c. 9. in editione Basileę. In editione vero Parisiensi c. 12. & in to. 2. super Ezechielē Homil. 11. ait: Peccatum, quod p pœnitentiam citius non delet, aut peccatum est, aut causa peccati, simul & pęna peccati: Et iusto iudicio omnipotēs Deus obligatam peccatis mentem etiam in culpam alterā permittit cadere.

SECVNDA PETITIO

Adueniat Regnum tuum.

ISta est secunda petitio huius orationis Dominicæ, & multo conuenienti ordine posita, vt dicit glossa. Nam per sanctificationem in filios Dei adoptamur, quia per hoc, quòd nomen Dei sanctificatur in nobis, nos sanctos efficiendo, dat nobis potestatē filios Dei fieri, Ioan. 1. Et quia propriè est filiorum petere hæreditatem Patris, & regnum eis debitum, ideo posita prima Ioan. 1.

petitione scilicet santificationis, decet petere Regnũ, & hæreditatis possessionem, & dicere: *Adueniat regnum tuum.* à Deo promissum, & Christi sanguine acquisitum, quod petimus aduenire, idest, dari nobis; vt qui in hoc seculo Deo seruiuimus, post mortem cum Christo regnante regnemus. Sed hic possunt oriri quinque dubitationes.

1. Vtrum hoc sit magnæ præsumptionis tam excellens donum postulare.

2. Vtrum cõueniens esset dicere: Adueniat iudicium tuum.

3. Vtrum nunc Christus regnet in Mundo.

4. Vtrum in fine seculi Christus sit regnaturus super bonos, & malos.

5. Vtrum adueniente Christi Regno omnia, Regna debeant euacuari.

Regnum Dei, donum excellentissimum dum petimus, audaces appellari non meremur, si Dei magnificentiam, & liberalitatem, charitatem item, & gratiam, beneuolentiamq́, spectemus.

AD primam dubitationem dicendũ, quòd si consideretur Regis conditio, hoc non est audaciæ vitium, sed potius confidentia, & hoc potest ostendi triplici ratione; primo proper eius magnificentiam; secundo, propter eius charitatem; tertio, propter ipsius gratiam.

Philos. 4. Ethic. c. 2. Primo, ratione suæ magnificentiæ: nam secundum Philosophum: Magnifici proprium est magna dona donare suis seruis, sed Pater noster cælestis est Rex magnificus super omnes Reges terræ; Psal. 144. quia vt Scriptura dicit: Magnus Dominus & laudabilis nimis, & magnitudinis eius non est finis. Exemplum magnificẽtiæ & liberalitatis. Exemplum de quodam milite, qui petijt ab Alexandro Magno donari sibi possessionem quandam, cui Alexander donauit magnam Ciuitatem; tunc Miles dixit Regi, non meruisse tam excellens donum: tunc Alexander respondit ei: Non quæro, quid te deceat recipere, sed quid mihi conueniat donare. Et ideo confidenter debemus à Deo Rege tam munificen-

ficentiſſimo cœleſte regnum petere, iuxta illud Lucæ 12. Lucæ 12.
Nolite timere puſillus Grex, quia complacuit Patri veſtro dare vobis regnum.

Secundo, propter eius infinitam charitatem, qua nos adoptauit in filios ſuos, & redemit à ſeruitute pretioſo ſanguine filij ſui. Vnde dicit Apoſtolus: Videte qualem charitatem dedit nobis Deus, vt filij Dei nominemur, & ſimus. 1. Ioan. 3.
Ideo tamquam Pater plenus pietate & charitate repromiſit nobis regnũ cœleſte reſtituere, quod per Adam fuerat amiſſum, ex merito Chriſti acquiſitum. Pſalmus dicit: Tu es, Pſal.15.
qui reſtitues hæreditatem meam mihi. ideo confidenter tanquam filij à patre debemus petere cœleſte regnum, quod nobis præparauit à conſtitutione mundi, quia, vt dictum eſt, filius debet hæreditare ea, quæ ſunt patris.

Tertio, propter eius gratiam, & beneuolentiam. Licet enim per operationes, & ſeruitia noſtra illud cœleſte regnũ mereri non valeamus, quia finiti ad infinitum nulla eſt proportio; & quia Deus nõ indiget ſeruitio noſtro, tamen propter pretioſitatem ſuæ gratiæ, quæ datur nobis filijs ſuis per Spiritum ſanctum ſuum ex ſua bonitate, & beneuolentia, opera noſtra ſunt per eius gratiam ita in conſpectu ſuo accepta, quòd de condigno merentur vitam æternam, & illud cœleſte regnum, ſicut dicit Apoſtolus: Gratia Dei vita æterna. Exemplum de annulo aureo, qui licet conſideratus in ſe parum valeat, tamen ſi coniungatur ei lapis pretioſus, magni pretij extimatur, & quia per ſuam gratiam ex merito Chriſti illud Regnũ nobis donare promiſit, tanquam ſuis filijs; & quia Chriſtus Dei filius hanc petitionem præcepit nobis à Deo Patre petere; ideo confidenter, ſicut dicit Greg.

Ariſtot. 8. Phyſic.t.c. 15.

Rom.6.

Exemplum de annulo.

Greg. to.2 lib.7.ex Regiſtro epi. 63.& Guil. Durãd. prę fatiũculam cum oratione Dñica, ſup hoſtiã recitãdam à Gregor. decretum fuiſſe ait.

Præceptis ſalutaribus moniti, & diuina inſtitutione formati, audemus dicere:

Pater noſter: Adueniat Regnum tuum.

Chriſtus

Christus quamuis prius sit iudicaturus, quàm regnaturus; nos tamen Regnum tanquam promissum, & vehementer appetendum, non iudicium valdè formidandum postulamus. Quæ enim desideramus, non autem quæ formidamus in oratione petenda sunt.

AD secundam dicendum, quòd Christus non veniet vniuersaliter regnaturus, nisi prius venerit vniuersaliter iudicaturus; Cur igitur orans non
August. dicit: Adueniat iudicium tuum, magis quàm: Regnum tuum? Ad quod respondet Augustinus dicens, quòd iudicium Dei est timendum,& formidandum etiam à Sanctis vi-
Idē super illud 1. Petri 4. ris. Vnde super illo verbo Petri: Si iustus vix saluabitur, impius & peccator vbi apparebunt? dicit August. Quare iustus vix saluabitur, nisi quia iustitiam Dei tantam esse constat quòd nostra iustitia ad examen diuinæ iustitiæ deducta est iniustitia: igitur iudicium Dei est timendum. sed Regnum
August. ad Probam to mo 2.c.11. Dei est vehementer appetendum, & desiderandum. Vnde dicit August. ad Probam hoc dictum: *Adueniat Regnum tuum* exponens dicit, quòd Regnum Dei veniet, siue velimus, siue nolimus. Sed desiderium nostrum per hanc petitionem excitamus ad illud Regnum vt in nos veniat, atque in eo regnemus. Quia ergo secundum Augustinum, quæ desideramus, petimus nobis dari per orationem, non quæ formida-
Hierony. mus, ideo potius, *Adueniat regnum tuum*, oramus, quàm iudicium tuum. Hieronymus verò dicit, quòd istam orationem Saluator docuit Apostolos in persona omnium sancto-
Matth. 19. rum, & iustorum, qui à Christo non iudicabuntur, sed cum eo alios iudicabunt iuxta illud: Sedebitis & vos super sedes duodecim iudicantes, &c. Tales igitur non petunt iudicium
Matth. 28. eis aduenire, quia eis non debetur, sed Regnum Christi eis promissum, iuxta illud: Venite Benedicti Patris mei, percipite Regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi. Ideo regnum illud cito aduenire petunt, cum sit illis promissum.

Christus in mundo vniuerso nunc regnat Dominio iurisditionis: post finale iudicium Dominio subiectionis, quam expectat patienter, etiam si eam habere nunc posset.

AD tertiam dubitationem dicẽdum, Christum nunc in hoc mundo regnare dupliciter potest intelligi. Primo, quantum ad regnandi iurisditionem, ita quòd habeat ius regnandi, & dominandi. Secundo, quantum ad subditorum subiectionem; possunt enim ista duo ab inuicem separari, quia multi habent ius, & dominium in aliquo regno; non tamen sibi homines, vt subditi subijciuntur; & multi versa vice nullum ius, & dominium habent in aliquo regno, & tamen tyrannico modo homines sibi subijciuntur; sicut modo sub Imperio Turcarum multi Christiani tyrannicè subijciuntur. Si ergo quæritur, an Christus nũc regnet in toto mundo, dominio iurisditionis: planum est, quòd sic, quia statim post resurrectionem ex merito suæ passionis iurisditiariam potestatem consecutus est à Deo in cœlo & in terra, iuxta illud Matth. vlt. Data est mihi omnis potestas in Cœlo, & in terra: & Apocal. 1. Habet in fœmore suo scriptum: Rex Regum, & Dominus Dominantium. Sed si quæratur, an Christus nunc regnet in toto mundo, dominio subiectionis, planum est quòd nõ, quia multi eius fidem non recipiunt, & non omnes credunt Euangelio, nec suis præceptis obediunt, & consilijs; immo resistunt, & contradicunt, non solum verbis, sed factis, & prauis operibus; vnde Apost. dicit, ad Heb. exponens illud Psalmi: Omnia subiecisti sub pedibus eius: & nunc videmus non omnia esse Christo subiecta. differtur enim ista vniuersalis subiectio vsque ad finale iudicium ex tribus impedimentis.

Dñium iurisditionis. *Matth. vlt.* *Apcal. 1.* *Dñiũ subiectionis.* *Ad Heb. 2.*

Primo ex diabolica impugnatione. Licet enim diabolus virtute passionis Christi sit foras eiectus quantum ad interiorem vexationem, non tamen quantum ad exteriorem impugnationem, immo nunc fideles sic exterius impugnantur sicut tunc: Vnde August. super illo verbo Ioan. 12. Nunc Princeps huius mundi eijciatur foras, dicit, quod diabolus Christo nato & passo eiectus est foras quantũ ad interiorem

Aug. super illud Io. 12. to. 9. tract. 52.

vexationem & impugnationem, quia tunc in cordibus hominum habitabat, & vexabat; Sed non est eiectus foras, quo ad exteriorem impugnationem, secundum quem mo-
Hierony. 6.to.in c. 6 Matth. dum dicit Hieronymus: Cum petimus: *Adueniat Regnum tuum*, pro regno totius mundi oramus, vt diabolus in hoc mundo regnare desistat.

Secundo, ex patenti dominatione: Cum enim secundum
2.Cor. 6. Apost. non sit conuentio lucis ad tenebras, in quibus regnat & dominatur peccatum, quod est quædam tenebra, in eis lux gratiæ Christi regnare non potest, ad quod hortabatur
Rom. 6. Apostolus quando dicebat: Non regnet peccatum in vestro mortali corpore, vt obediatis concupiscentiæ eius: & isto
Hier. ibid. modo exponit Hieronymus istud dictum: *Adueniat Regnum tuum*: petimus, vt in vnoquoque homine regnet Christus, & non regnet peccatum in nostro mortali corpore.

Tertio, ex liberi arbitrij additione. quia reliquit Deus hominem in manu arbitrij sui, vt in potestate sua sit, se subijcere Regi Christo, vel diabolo tyranno recipiendo suggestionem eius. Cum vero isti Reges sint contrarij, quia vnus est Tyrannus & rex superbiæ: alius legitimus, & mansuetus Christus; vnus non potest seruire istis duobus, ideo in
Christus quo nunc regnet in toto mũdo quibus regnat vnus, non regnat alius. Iurisditione igitur Christus regnat in toto mundo, sed subiectione non, vt patet per prædicta. Et quamuis Christus possit omnia impedimenta remouere, non tamen facit, sed patienter expectat, vsque ad finale iudicium.

Christus in fine seculi super bonos & malos multis modis regnabit.

AD quartam, vtrum in fine seculi Christus sit regnaturus super omnes bonos, & malos, dicẽdum, quòd quantum ad præsens occurrit, in fine sæculi manifestum erit, Christum regnaturũ esse super bonos, & malos.

Primo quantum ad iudiciorum discussionem. verum nanque est, quòd nunc animæ à corporibus separatæ statim recipiunt suum iudicium essentiale, quo damnantur vel saluantur; sed particularia iudicia, respectu aliquorũ, quibus mortui

tui remanent in memorijs hominum, non recipiunt, ſed relinquuntur iſta diſcutienda, & examinanda in iudicio Chriſti. Remanent enim mortui in memorijs hominum per aliquam famationem. quia aliqui contra veritatem remanent vel bonæ, vel malæ famæ.

Secundo, operatione. quia multi operatione & doctrina alicuius conuertuntur, ſicut quotidie conuertuntur homines doctrina Pauli, & peruertuntur doctrina contrarij.

Tertio, quantum ad præmiorum exequutionem, quia tunc bene agentibus non ſtatim reſpondet gloria: & male agentibus non ſtatim pœna. ideo dicitur Eccleſiaſt. 9. Sunt Sancti, & iuſti viri, quibus multa proueniunt, quaſi opera egerint malorum, & ſunt impij, & peccatores, qui ita ſecuri ſunt, quaſi iuſtorum facta habuerint: Et hoc ideo contingit, quia, vt in eodem libro ſcribitur, non ſtatim Deus profert contra malos ſententiam: & quamuis centies faciant mala per pœnitentiam expectantur. ſed tunc velint, vel nolint, mali recipient pœnam, & boni gloriam, ita quòd tunc erit omnino manifeſtum Chriſtum regnare per largitionem præmiorum quantum ad bonorum gloriam, & malorum deſtructionem, quia in regno vitæ mors eſſe non poteſt. Chriſtus autem, qui tunc regnabit, eſt vita (vt ipſe dicit) & tunc mortem deſtruet, & vita regnabit. Vnde terminato finali iudicio ſecundum Auguſtinum, Chriſtus regnabit ſpiritualiter ſuper bonos.

Eccli. 9.

Primo, quantum ad illuminationem cognitionum, quia non amplius vnus homo docebit, vel illuminabit alium, quia tunc omnes erunt illuminati à Deo, dicente Hieronymo: Cognoſcent Deum à minimo vſque ad maximum.

Chriſtus quot modis regnabit ſuper bonos. Hierony.

Secundo, quantum ad repletionem donorum, quia tunc Deus omnes ſanctos replebit varijs donis, ac præmijs, & Chriſtus per ſingula, & omnia dona erit in ſingulis ſanctis, & omnia erunt in omnibus.

Tertio, per remotionem omnium malorum. nunc enim ſancti mixti ſunt cum malis, à quibus multa patiũtur, quia omnis vita malorum detrimentum eſt bonorum.

Omnia Regna, Christi Regno adueniente, cessabunt quantum ad execu-tionem officiorum commissorum: sed quantum ad alia non item.

AD quintam dubitationem dicendum: Adueniente Christi Regno, omnia Regna in Angelis, Hominibus, & Dæmonibus cessabunt, & non cessabunt. Cessabunt quidem quantum ad exequutionem commissorum officiorum, quia Angeli non plus custodient homines, neque agent custodiam, vel ministerium erga Regna, & Prouincias, & Ciuitates, neque nunciabunt aliqua mysteria noua, neque superiores docebunt inferiores, sicut nunc faciunt: neque Dæmones amplius impugnabunt homines, iam pace data eis; Neque in hominibus remanebit aliqua prælatio, vel dominatio, ita quòd aliquis possit stare in Principem, Dominum, vel Prælatum. Quod erit clarum, & euidens quòd ipsi non habuerunt talia officia, nisi ordinatione & permissione diuina, & tunc erit manifestum Christum solũ regnare, & solum sibi omnia esse immediate subiecta, inuitè quantum ad malos, voluntariè quantum ad bonos. Et manifestum erit, quòd ipse per seipsum regnet, non mediantibus creaturis, iam euacuatis omni potestate, & prælatione. Sed quantum ad destructionem bonorum naturalium, regiminum, & prælationum remanebũt, & quantum ad gradum spiritualium donorum, quia aliqui in Angelis, & in Hominibus, & in Dæmonibus erunt perspicacioris intellectus, & efficacioris naturæ, sicut modo sunt; Nam si natura vigentes intellectu facit naturaliter dominos, & deficientes facit naturaliter seruòs, & subditos: talis gradus, & distinctio remanebit etiam, Christo regnante. Similiter aliqui in Angelis, & Hominibus beatis habebunt maiorem gloriam, & maius præmium, sicut nunc quidam habent maiorem gratiam, & sunt maiores in merito.

TER-

TERTIA PETITIO

Fiat voluntas tua ſicut in Cœlo, & in terra.

HAEc eſt tertia petitio, in qua Saluator docet nos petere ea, quæ conducere poſſunt ad cœleſte Regnum. Et ſecundum Chryſoſto. iſta eſt optima conſequentia. ipſe enim docuit nos cœleſte Regnum petere, & deſiderare per hoc, quod dixit: *Adueniat regnum tuum*; antequàm ad illud Regnum perueniatur, ipſam terram petit fieri Cœlum, dicens: *Fiat voluntas tua ſicut in Cœlo, & in terra*. Quæ petitio ſecundum Auguſtinum in libro de ſermone Domini, quatuor modis intelligi poteſt. Chryſ. Homil. 20. tomo 2. Auguſt. de ſer. dñi in monte to. 4. lib. 2. c. 11.

Primo, vt per Cœlum intelligantur ſancti Angeli, per terram vero intelligantur ſancti homines, & eſt ſenſus: Sicut in Angelis voluntas tua fit, vt te perfruantur, non errore obnubilante eorum ſapientiam, ita fiat in ſanctis tuis, qui in terra ſunt, & de terra facti quantum ad corpus. Et eſt conueniens expoſitio iſta pro tanto, quia, vt dicit Aug. in illo beatitudinis regno, vita beata perficietur in ſanctis, ſicut nunc perfecta eſt in Angelis, quia erimus ſicut Angeli Dei in Cœlis. Et ideo Saluator ſtatim poſt illam petitionẽ, qua dicimus: *Adueniat Regnum tuum*, ſubiunxit hanc: *Fiat voluntas tua ſicut in Cœlo, & in terra*. Auguſt. de ſer. dñi in mon. to. 4. lib. 2. c. 11.

Secundo, vt per Cœlum intelligatur homo iuſtus, per terram vero intelligatur peccator, & tunc eſt ſenſus: *Fiat voluntas tua ſicut in Cœlo, & in terra*, vt ſicut iuſti, & ſancti faciunt voluntatem Dei, obſeruando eius præcepta, ſic faciũt peccatores, qui conuertuntur, & implent Dei mandata, ſicut ipſe Saluator dicebat: Meus cibus eſt, vt faciam voluntatem eius, qui miſit me. Io. 4.

Tertio modo, vt per Cœlum intelligatur anima, vel ſpiritus noſter ſecundum quòd condelectamur legi Dei, & vo

lumus libenter Deo seruire: per terram vero intelligitur corpus nostrum, quod est de terra, & ad amorem terrenum inclinatur. Petimus ergo, vt sicut fit nunc voluntas Dei in Cœlo, id est, in spiritu nostro secundum ꝙ condelectamur in
1. Cor. 15. lege sua, ita corruptibile hoc corpus induat incorruptionẽ: & mortale hoc induat immortalitatem sine aliqua resisten tia obediens animæ, vt per illud voluntas Dei fiat, sicut per spiritum rationalem.

Quarto, vt per Cœlum intelligatur Christus sponsus, & per Terram intelligatur Ecclesia sponsa; & meritò quia sicut Terra fœcundatur Cœlo, sic Ecclesia fœcundatur Christo, & tunc est sensus, quòd sic fiat voluntas Dei in terra. i. in tota Ecclesia sicut facta est in Cœlo. i. in Christo, qui di-
Ioan. 6. cebat: Non veni facere voluntatem meam, sed eius, qui mi
Matth. 26. sit me; & orando dicebat: Non mea, sed voluntas tua fiat. Sed hic possent oriri quinque dubitationes.

1. Vtrum de istis quatuor expositionibus Augustini vna sit melior alia.

2. Vtrum orans conuenientius diceret: Facias voluntatem tuam, quàm, Fiat voluntas tua.

3. Vtrum orans conuenientius diceret: Fiat voluntas tua in nobis, quàm, Fiat in Cœlo.

4. Vtrum ex præcepto teneamur velle quod Deus vult.

5. Vtrum teneamur velle, sicut ipse vult.

Ex Diui August. quatuor expositionibus alteram altera rationibus diuersis meliorem esse dicendum est.

August. AD primam est dicendum, quòd Deus, secundum Augustinum quatuor vult de homine.

Primo, beatitudinis consecutionem, quia ad hunc finem Deus fecit hominem, vt beatitudinem consequatur. Vnde supra illud Psalm. Nunquid vanè
Idem super illud ps. 88. to. 8. constituisti omnes filios hominum? dicit Aug. quòd in vanum filij hominum essent constituti, nisi per Christum beatificarentur, & resuscitarentur. Ista autem beatitudo in sanctis Angelis iam est perfecta: in hominibus vero est perficienda.

cienda. Ideo oramus ſecundum primum modum exponendi, quòd ſicut voluntas Dei iam perfecta eſt in Cœlo.i. in Angelis, ita in Terra perficiatur.i. in hominibus.

Secundo, vult Deus de homine præceptorũ obſeruationem, quibus ad beatitudinem perueniatur, quia dicente Saluatore: Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata, quæ licet impleantur, & ſeruētur per bonos homines, per peccatores autem non obſeruantur, ſed poſſent ipſa obſeruare, ſi conuertantur ad gratiam Chriſti, & hoc oramus per ſecundum modum exponendi, vt ſicut voluntas Dei ſit in Cœlo, ideſt, in iuſtis, & bonis hominibus in obſeruatione mandatorum eius, ſic fiat in terra.i. in peccatoribus per cõuerſionẽ illorũ. Matth. 19.

Tertio, vult Deus de homine primi ſtatus rectitudinem. ſicut enim Deus primò hominem in tali ſtatu poſuit, vt nulla reſiſtentia eſſet animæ ad Deum, nec carnis ad animam, ita quod non poterat in anima in aliquo inſurgere contra Deum, nec etiam in corpore contra animã, ſed poſtmodum ruens in peccatum, pugnã, & reſiſtentiam ſentit, & in præſenti vincere non poteſt, ſed in futuro vita reſtituetur ad primum ſtatum quando illud corpus animale reſurget ſpiritualè, vt pfectè anima ſubijciatur Deo, & caro animæ multò magiſq; fuiſſet in primo ſtatu. Et ideo illum oramus per tertium modum exponendi, vt ſicut voluntas Dei fit in Cœlo, ideſt, in ſpiritu noſtro, qui eſt cæleſtis cum condelectatur legi Dei, ſic fiat in terra.i. in corpore noſtro, vt nullam habeat reſiſtentiam ad ipſum; Quod (vt dictum eſt) fiet in futura vita perfectè, quamuis in hac vita vtrunq; in perfectis viris poſſit inchoari. 1. Cor. 15.

Quarto, Deus vult de homine capitis cũ membris perfectam copulationem. nam caput hominum, immo, & Angelorum eſt Chriſtus, qui licet ſit coniunctus in præſenti cũ ſuis membris per gratiam, coniungetur in futuro per gloriam. Et hoc oramus per quartum modum exponendi, vnde ſicut fit voluntas Dei in Cœlo.i. in capite noſtro Chriſto, ſic fiat in terra.i. in tota Eccleſia. itaq; ſicut miſericordia fœcundatur ab ipſo per gratiã; ita perfruatur eius gloria, quod

tunc fit, quando copulabit sibi gloriosam Ecclesiā non habē tē maculā, neq; rugam. Cum ergo quæritur quænā istarum expositionum sit melior, patet, quòd quantum ad vitæ æternæ consecutionem melior est prima. quantum verò ad præceptorum obseruationem melior est secunda; quantum verò ad primi status rectitudinem melior est tertia. Sed quantum ad capitis & membrorum perfectam copulationem melior est quarta.

Hæc petitio non in prima persona, nec in secunda facta est, vt non Dei tantum, nec hominis dumtaxat boni operis executio esse videatur.

Chrysost. AD secundam dicēdum, ꝙ Chrysost. hāc dubitationē soluit super istū locū, dicens signanter, non esse dictū: Facias voluntatem tuā, ne Dei voluntatis impletio, vel boni operis exequutio, seu cœlestis regni adeptio videatur esse Dei tātum, vel hominis tm̄. Si.n. dixisset: Facias voluntatem tuam, videretur esse totum Dei, quòd bonum faciamus, vel quòd cœleste Regnum consequamur. Si autem dixisset: Faciamus voluntatem tuam, videretur esse totum liberi arbitrij, & vtrumque est falsum; quia licet creauerit nos, non cooperantibus nobis: nostram vero iustificationem, & salutem non operatur, nisi nobis volentibus, & conuertentibus ad ipsum. Vnde August. de verbis Apost. dicit: *Qui fecit te sine te, non saluabit te sine te.* Est ergo sensus verbi: *Fiat voluntas tua* in terra, sicut iam facta est in Cœlo per gratiam tuam, sed iuncto nostro libero arbitrio, quia in adultis vnum istorū sine alio nō sufficit ad salutem consequendam propter quod super illo verbo Hiere. Conuerte nos Domine ad te, & conuertemur; dicit Glossa: Conuerte nos ad te Deus per gratiam, & conuertemur, quātum in nobis est, nostræ libertatis arbitrio. August. in libro de sermone Domini dicit: Ideo dictum est: *Fiat voluntas tua,* & non facias voluntatem tuā, quia nos non facimus nostris orationibus, quòd Deus velit, neq; facimus, ipsum velle, cū eius velle sit immutabile, sicut eius substantia: sed *Fiat voluntas*

Aug. in lib. sermonum de verbis Apost. ser. 15. to. 9.

Glo. super illud Thre. 4.

Aug. de sermo. dñi in mon. to. 4. lib. 2. c. 11.

tas

tas tua, quæ in illis fit, qui faciunt quod Deus vult, & secundum voluntatem eius.

Hanc Orationem Dominicam, & pro fidelibus, & pro infidelibus faciendam esse dicendum est.

AD tertiam dubitationẽ dicendum, quòd secundum Chysost. Saluator noster hanc orationem pro toto orbe terrarum cuilibet modum iniunxit: Ideo non dixit; *Fiat voluntas tua* in me, vel in aliquo alio, vel in aliquibus fidelibus solum, sed vbiq; terrarum, vt saluetur veritas: & error, & malitia expellantur, & reuertatur Virtus, & in illius cultu Cœlum à terra non differat. Vult ergo Chrysost. dicere, quòd hanc orationem iniunxit Christus fieri pro fidelibus, & infidelibus, ideo non dixit: *Fiat voluntas tua* solum in nobis fidelibus, sed in Cœlo, & in terra, ac si diceret: Fiat per gratiam tuam, vt infideles, qui nomine terræ nuncupantur, conuertantur ad fidem, & faciant voluntatẽ tuam, sicut fit in Cœlo. i. in ipsis Fidelibus. ita vt iam non differat Cœlum à Terra. Et in hoc secũdum Augustinum destruitur Pelagianorum error dicentium per solum liberum arbitrium posse nos consequi fidem, & alia dona spiritualia quantum ad eorum initium, licet quantum ad eorum perfectionẽ indigeamus diuino adintorio, & gratia Christi. quod tunc frustra esset, nec necessarium orare pro infidelibus, vt fidem habere incipiant, ex quo per se, & solo libero arbitrio initium fidei habere possunt.

Chrys. ho. 20. in Matth. to. 2. Et to. 4. homi. 6. in Epist. ad Timot. c. 2.

Aug. cont. Pelagian. to. 2. ep. 89

Quisq; voluntate rationali, non naturali ex præcepto tenetur velle, quod Deus vult, etiam pœnam inferni à Deo volitam, sibiq; reuelatam.

AD quartam dicendum, quòd Augustinus in diuersis locis diuersimode loquitur de ista dubitatione: Nam super Verbo psal. Non adhæsit mihi cor prauum, dicit, quòd cor prauum, & distortum est illud, quod nõ vult illud, quod Deus vult. Item Augustinus super illo Verbo Iacobi 4. Si Dominus voluerit, ibimus; & lucrum faciemus; dicit, quòd omne velle nostrũ sub diuino debemus

Aug. diuersis in locis, & super illud Ps. 100 to. 8.

Idem super illud Iac. 4

sub-

subterponere. Sed contrarium istius Augustinus videtur dicere in Enchiridion. Vbi ait: Bona voluntate potest homo aliquando velle, quod Deus non vult; sicut bonus filius bona voluntate vult Patrem suum non mori, quem tamen Deus vult mori. Pro quo sciendum secundum Damascenum in 2. libro, quòd duplex est voluntas in nobis: Vna naturalis, quæ naturali motu fertur in illa, quæ sunt vitæ cõseruatiua, & naturali motu diligit ea, quæ sunt suæ vitæ productiua, vel conseruatiua, vel promotiua, & vicina, & naturali motu fugit ea, quæ sunt his contraria. Et ideo quia Auctor naturæ non facit contra naturam, tali bona voluntate naturali potest velle quis, quod de sua bona voluntate Deus non vult, sicut iam dictũ est per Augustinũ, quòd qui bona voluntate naturali, & bona naturali dilectione, & affectione, vt bonus filius, vellet patrẽ suũ viuere, quẽ Deus bona voluntate vellet mori, neq; demeretur bonus filius volendo tali volũtate, quod Deus nõ vult, quia in his, quæ sunt à natura, neq; meremur, neq; demeremur. Alia est volũtas in nobis deliberata, quæ vult bonum appræhensum per rationem in ordinem ad finem consideratis debitis medijs, & circumstantijs, quæ voluntas est oppositorum, & eorum, quæ non sunt à natura partæ, vel eorum quæ sunt à natura partæ indifferenter, & est respectu eorum, quæ possumus velle, & nolle, secundum quæ meremur, & non meremur. Et tali voluntate deliberata & electiua, si alicui notum esset, quòd Deus vellet aliquid, teneretur illud velle, quia ex quo illud nollet, quod sibi notum esset, Deum velle deliberatè, resisteret Deo, & faceret contra Deum, & contra voluntatem suam, & deliberaret se auertere à Dei voluntate, in quo formaliter cõsistit omne peccatum. Vnde tali voluntate, quando alicui esset notum, quòd Deus vellet Patrem eius mori, teneretur velle illud. Et quãuis non teneatur gaudere, tenetur tamen non contristari contra rationem immoderatè, nisi tantum tristitia naturali, quæ necessario inclinat ad tristitiam pro morte Patris. Sed hic oritur aliud dubium. Si mihi esset notum Deum velle me damnari, nunquid

Aug. in Enchirid. to. 3. c. 101.

Damasc. 2. lib. cap. 25. 26 & 27.

Dubitatio.

quid teneor velle meam damnationẽ? Ad hoc dicunt Theologi, quòd hic casus est impossibilis, & ideo non admittendus, quia impossibile est quòd Deus alicui reuelet damnationem suam in via, quia tunc poneret eum extra viam, & esset causa suæ desperationis. Et si aliquis diceret sibi reuelatum, vel alteri, potius debet credere esse Diaboli illusionem, quàm Dei reuelationem. Et si dicatur, quòd Deus reuelauit Francisco damnationem fratris Heliæ, dicendum, quòd non determinatè, & absolutè, sed conditionatè, vnde postea est saluatus. Sed dato, & non concesso, quòd esset sibi notum, quòd Deus vellet eum damnare, nunquid tenetur hoc velle? Dicendum secundum alios Doctores, quòd cum Deus sit iustus, & non damnet aliquem ad æternam pœnam, nisi culpa præcedente; illam culpam, quæ est Dei offensa, voluntate electiua nunquam debet homo velle, quia Deus culpam non vult, nisi permissiue, & nisi nostra voluntas consentiat peccato. Sed an pœnam Inferni teneatur velle? Dicendum, quòd non tenetur velle voluntate naturali, quia, secundum * Augustinum, quilibet naturaliter vult beatitudinem, & naturaliter refugit miseriam: sed voluntate electiua, & rationali puto, quòd si notum esset homini Deum velle malum pœnæ sibi inesse, teneretur illam pœnam velle, quia tali malo pœnæ correspõderet bonum vniuersi, seu bonum commune, quod præponendum est bono particulari, & sic Christus voluit pœnam suæ crudelis passionis sine sua culpa propter bonum vniuersi, quia sua* morte mortem nostram moriendo destruxit, & vitam resurgendo reparauit.

Responsio.

Huius Heliæ consuetudinẽ ob eiusmodi reuelationem euitabat Franciscus. qđ vbi Helias precibus à Frãcisco extorsit, eũ, pęnitens, multisq; lachrȳmis orauit, quatenus eius orone à dãnatione liberaretur ęterna, quod & factũ est, vt hr̃ in Chronicis fratrũ Minorum.

*Aug. 12. de Trin. c. 3. to. 3.

*Greg. in p̃fatione, q in missa Resurrectionis recitatur.

Homo tenetur velle ex charitate actuali, vel habituali, vel saltem modo non contrario, quod Deus vult.

AD quintam dubitationem dicendum, quòd voluntas nostra post peccatum est infirma, & lãguida, & est obliqua, & distorta, & deformis, & turpis: & ideo vt rectificetur, oportet, vt reguletur à voluntate recta, & iusta, quæ sola est Dei voluntas. Et

ideo conformando se voluntati diuinæ efficitur iusta, & sana, & reformata, & pulchra; sed quando ab illa se diuertit, semper remanet deformis, & turpis, & iniusta; vnde dicit Aug. de Trini. tomo. 3. August. quòd magna miseria est hominis velle sine eo esse, sine quo non potest esse.

Dico ergo ad dubitationem: Modus eligendi nostræ voluntatis aliquando habet conformitatem in volito; & contrarietatem in modo volendi, vt si Deus vult me, dare eleemosynam, & ego etiam volo dare; hoc est idem volitum; tamen Deus vult me dare propter gloriam suam, & ideo si ego do propter vanã gloriam, contrarietas est in modo volendi. Quandoque autem, licet non habeat cõformitatem; tamen non habet contrarietatem, vt si Deus vult me ex charitate subuenire, non tamen facio, sed ex quadam naturali pietate, & carnalitate; tunc licet nollem sicut Deus vult, tamen nolo contra modum volendi Dei. quia, secundum Gregorium, Greg. Homi. 27. to. 2 Multi diligunt alios propter affectum cognationis carnis, cui tamen dilectioni sacra eloquia non contradicunt. Tenetur ergo semper homo velle, quod Deus vult ex charitate actuali, vel habituali: quod pro tanto dicitur, quia cum homo peccat venialiter, vult sicut Deus vult ex charitate habituali, quamuis non actuali, vel saltem tenetur non velle modo cõtrario, eo ꝙ eo ipso, quòd vellet modo contrario, vellet contra charitatem, & peccaret mortaliter, & sic non faceret voluntatem Dei, sed suam.

QVAR-

QVARTA PETITIO

Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.

IN hac parte docet Saluator formare petitionem quartam. Ad cuius euidentiã sciendum, quòd August. in Enchirid. dicit: Illa, quæ pe tuntur in tribus primis petitionibus, sunt bo na æterna, & spiritualia. Nam nomen Dei sanctificari: Eius regnum in nobis aduenire: Ipsius voluntatem in nobis fieri sicut in Cœlo, idest, in Angelis, aliquo modo in hac vita possunt in nobis inchoari, sed perfecte possidebuntur in alia vita. Alia vero, quæ sequuntur in quatuor alijs petitionibus, temporalia sunt, quæ tamen pro æternis consequendis sunt necessaria. Nam panem nostrum nobis dari, Debita nostra nobis dimitti, In tentationes non induci, Et ab omni malo liberari, nullus dubitat, vt dicit August. ad præsentis vitæ indigentiam pertinere. Vnde immediate postquàm Saluator dixerat: *Fiat voluntas tua sicut in Cœlo, & in terra*. quia hominibus loquebatur in terra carne indutis, & non petentibus eandem impassibilitatem habere cum Angelis, condescendit infirmitati nostræ, quæ necessario indiget potu, & cibo dicente: *Panem nostrum super substantialem*, idest, substẽtationem humanæ naturæ, vel quotidianum, vt ponit Lucas. Solum enim pro pane, non pro pecunia, vel lasciuia iussit orationem fieri: neque hoc sufficit, vt dicit Chrysost. sed apposuit: *Da nobis hodie*, vt non conteramus nos ipsos solicitudine superuenientis diei. Panem ergo corporalem petimus, in quo omnia necessaria vitæ intelliguntur secundum Chrysost. Secundum vero Cyprianum in libro de oratione, Panis noster Christus est, qui dicit: Ego sum panis viuus, qui de Cœlo descendi, qui non est omnium, sed nostrum.i. fidelium, & iustorum; quẽ quotidie postulare debemus, ne nos, qui Sacramentũ Euchari-

Aug. in Enchir. to. 3. cap. 115. & 116.

Chrysf. Ho. 20. in Math. to. 2.

S. Cypr. de orat. Dñica. ser. 6.

Ioan. 6.

 stiæ

stiæ quotidie accipimus, interueniẽte aliquo graui peccato, à cœlesti pãe prohibeamur, & à Christi corpore separemur.

Aug. de ser. dñi. to. 4. lib. 2. ca. 12. f.

Secundum etiam Augustinum in lib. de ser. Domini, Panem, quem quotidie petimus nobis dari, spiritualem panem intelligere debemus .i. sacram scripturam, & mandata diuina, quæ quotidie oportet meditari, de quo pane dicit Christus in Euangelio: Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei; & in alio loco dicit Christus: Operamini non cibum, qui perit, sed qui permanet in vitam æternam. Verũ hic oriuntur quinque dubitationes pro declaratione.

Matth. 4. Ioan. 6.

1. Vtrum sit licitum quotidie petere panẽ corporalem.
2. Vtrum liceat quotidie petere panem sacramẽtalem.
3. Vtrum liceat quotidie petere panem spiritualem.
4. Vtrum sit licitum petere pecuniam.
5. Vtrum Sancti, qui sunt in Patria, debeant dicere hãc orationem.

Panem temporalem quotidie, quinque vitijs amotis, quisque orando postulare potest.

AD primã est dicendũ, ꝙ in acquisitione, vel petitione tẽporaliũ quinque modis potest esse peccatũ. Primo, quantũ ad immoderatum desideriũ. Multi namque immoderatè desiderant vestimenta, vel cibaria vltra conditionem personæ, vel statum ipsorum, vel nimis delicata, vel multum pretiosa, & diuersa, vel nimis exquisita, & indecentia. Hũc defectum, vel immoderatum desiderium remouet Saluator per hoc, quod dicit *Panem*, vt nomine panis solum necessaria in victu, & uestitu intelligantur, ut dicit August. ad Probam, secundum quòd dicit Apost. ad Timotheum 1. c. 6. Habentes alimenta, & quibus tegamur his contenti sumus. Et signanter nomine panis necessaria uitæ hominis intelligũtur. quia, ut dicit Scriptura: Initium uitæ hominis panis, & aqua.

August. ad Probã to. 2. c. 11. 1. Tim. 6. Eccli. 29.

Secundo, potest esse peccatum, quãtum ad inordinatum uel iniustum dominium. Multi enim molestant, & defraudant

dant aliorum iura, & rapiunt aliorum bona, vt benè sit eis in temporalibus, sicut Tyranni, & Prædones, Vsurarij, & alij possidentes non sua. Hunc defectum remouet cum dicit: *Nostrum*. Secundum Chrys. hic duo sunt genera hominum, Chrysost. qui comendunt panem non suum, sed alienum. Primò illi, qui indigentibus non præstant, quem ipsi à Deo recipiunt non solum pro se, sed & pro alijs dispensandum. Secundò il li, qui cum peccato panem acquirunt, vt rapina, & vsura, panem suum non manducant, sed alienum.

Tertio, potest committi peccatum quantum ad inordinatum conuiuium. Multi enim inordinate, & superflue sumunt alimenta non sine infirmitate animæ, & corporis, quia in multis escis erit infirmitas. Eccli. 36. Frequenter enim ta Eccli. 36. les sunt Podagrici, & Guttosi: hunc defectum remouet Dominus cum dicit: *Quotidianum*. Si enim, vt dicit Cyprianus, S. Cyprianus. tantum comedes, & expendes vna die, quòd xx. diebus sufficeret, iam non panem quotidianum manducas.

Quarto, potest committi peccatum, quantum ad ingratitudinis vitium. Multi enim sunt ingrati beneficiorum bonorum temporalium, quæ receperunt, cum sit, quòd Deus Psal. 135. dect escam omni carni. Hunc defectum remouet, dum dicit: *Nobis*, vt scilicet à te cognoscamus, hac enim de causa Prouerb. 30. Salomon non petijt abundantiam diuitiarum, ne ingratus cogeretur negare nomen Dei sui.

Quinto, potest committi peccatum, quantum ad Sollicitudinis dispendium. Magnum enim detrimentum incurrit homo, ex nimia sollicitudine, & superflua cura rerum temporalium, prouidentiam nanque rerum temporalium necessariarum licitum est habere, sed superfluam curam non. Hunc defectum remouet dicens: *Hodie*. non enim, vt dicit Chrysost. debemus nos ipsos occupare, & conterere Sollici- Chrys. ho. 20. in Matth. c. 6. tudine superuenientis diei, sed solum pro die hodierna cura & sollicitudo est habenda. Remotis ergo istis quinq; defectibus, vt puta immoderato desiderio, iniusto dominio, inordinato conuiuio, ingratitudinis vitio, & sollicitudinis dispendio, licitum est, quamdiu sumus in hac vita, pa-

nem

nem petere temporalem.

Panem sacramentalem quotidie quisque postulare potest, licet non omni die ipsum realiter sumere, & manducare, sed tamen quotidie spiritualiter recipere teneamur.

Aug. de serm. dom. tom. 4. lib. 2. ca. 12. B

AD secundam dubitationem dicendum, quòd August. in libro de sermone Domini, hanc dubitationem mouens, dicit: Multi sunt, qui quotidie panem sacramentalem non recipiunt, qui iudicandi non sunt, vtrum benè, vel malè agant, quia non solum Laici, qui solum semel in anno hunc panem sumere tenentur, verum etiam Sacerdotes, & Clerici quotidie communionem Domini recipientes non laudantur, neque vituperantur, vt habetur de consecrat. dist. 2. c. Quotidie. Si autē per orationē hanc, illū panē sumere quotidie volumus, quia quotidie petimus ipsū nobis dari: vel semel in āno, vel bis receptus, semel, vel bis hanc orationem debemus dicere, quorum vtrumque videtur conueniens; Ad hoc August. respondet dupliciter. Primò, vt quotidie, vel hodie intelligatur quamdiu viuimus: Et verum est, quòd quamdiu viuimus, non tamen omni die.

Notandū.

De consec. d. 2. ca. Quotidie. & habetur ex August. de Eccl. dog. c. 53. vbi ait: Quotidie Eucharistiam percipere nec laudo nec reprehendo.

Alio modo respondet, quòd licet sacramentum sub illis speciebus non teneamur quotidie, vel omni die recipere, & manducare realiter: spiritualiter tamen tenemur omni die recipere, & manducare in sacrificio Missæ. Et ideo omni die debemus petere à Deo Patre nobis dari, & mitti in illo sacrificio, vt spiritualiter illum manducare possimus, de qua manducatione dicit August. Vt quid paras ventrem? Vt quid paras dentem? Crede, & manducasti: Nam spiritualiter hūc panem recipere nihil aliud est, quàm ipsi Christo incorporari per fidem, & charitatem. Credere ergo in Christo per fidem charitate informatam est ipsum spiritualiter manducare, quod quotidie faciendum est, maximè dum in missa consecratur, & adoratur.

August. de serm. dom. tom. 4. lib. 2. cap. 12.

Aug. tract. 25. in Io. tom. 9.

* Manducare spiritualiter panē sacramētalem quomodo intelligatur.

Panem spiritualem, Dei scilicet verbum quotidie petere debemus ob subleuationem ab omni errore, ob sanationem, fortificationem, & satietatem.

AD tertiam dicendũ secundum Augustinum, quòd Aug. de serm. dom.
omni die indigemus panem spiritualem petere; in monte
quia sine hoc pane in vita spirituali conseruari nõ tomo. 4. c.
possumus. Facit autem in nobis hic panis idest verbum 12.
Dei, idest contemplatio sacræ scripturæ quatuor. Primò sub
leuat nos ab omni errore. Verba enim humana & scientia psal. 11.
humana est plena multis erroribus, quia semper diminutæ
fuerunt veritates à filijs hominum, sed verba Dei ab omnis psal. 118.
erroris contagione sunt remota. Psalm. dicit: Principium
verborũ tuorũ veritas. Secundò sanat nos ab omni languore. Psal. dicit: Misit Dominus verbum suum, & sanauit eos psal. 106.
scilicet ab omni peccato docens nos viam virtutis.

Tertiò fortificat in omni vigore, quia in fortitudine istius Panis oportet nos ire per desertum istum ad montem, qui Christus est. panis enim humanæ sapientiæ & eloquentiæ potius hominẽ debilitat, quàm fortificet ad vitam æternam consequendam, de quo pane dicitur de Paulo: Cum Act. 9.
acepisset cibum confortatus est. Et in psalmo: Panis cor hominis confirmet. psal. 103.

Quartò satiat nos omni sapore, quia habet in se omne delectamentum & omnis saporis suauitatem, quam gustando Petrus dixit: Domine ad quem ibimus? Tu enim habes Ioan. 6.
verba vitæ æternæ.

Pecuniam in oratione petere fas est, non propter se: verum quatenus nobis adiumento pro beatitudine consequenda esse potest, si per eam bona opera faciamus.

AD quartam dubitationem est dicendum secundum Augustu. lib. de disciplina Christia
Augustinus in lib. de Disciplina Christiana: Pecunia à pecore dicta est: quia antiqui totum quod ha na tomo nono. 19. B
bebant, in pecoribus habebant: & ideo quod possidebant homines in terra, siue in seruis, siue in agris, siue in animalibus pecunia vocatur, & huius rationẽ assignat Phil. in lib.

Polit.

Sancti, qui sunt in Cælo, oratione Dominica non indigent, licet pro nobis orantes mereantur nobis nostras orationes offerentes, bonaque spiritualia, ac temporalia nobis impetrantes.

AD quintam dicendum, quòd pro tanto ista quæstio dubia videtur, quia quæ petuntur in tribus primis petitionibus scilicet Nomen Dei sanctificari: Regnum eius aduenire: & Dei voluntatem adimpleri, Sancti, qui sunt in Patria, iam perfectè adepti sunt; illa verò, quæ in his alijs quatuor petitionibus petuntur, non videntur eis satis necessaria. Et ideo dicendum, quòd pro eis non est necessarium, vt hanc orationem dicant, sed bene pro nobis orantes merentur nobis, cum oratio ex charitate facta sit meritoria, & satisfactoria: sed planum est, quòd Sancti, qui sunt in Patria, possunt hanc orationem dicere dupliciter.

Primò nostras orationes Deo offerendo nõ sibi aliquod ignotum manifestando, sed ordinem diuinæ sapientiæ implendo, inferiora per superiora veluti in ipsum reducendo. Vnde Raphael dixit Thobiæ: Quando orabas cum lachrymis, ego obtuli orationem tuam Domino. Thob. 12.

Secundò bona spiritualia, & temporalia nobis impetrando. quamuis enim sancti in Patria non sint in statu merendi sibi, vel nobis, quia iam sunt in termino; tamen sunt in statu impetrandi nobis bona, quæ petuntur per orationem Dominicam propter illa opera meritoria, quæ fecerunt, dum viuerent in hoc mundo. Sicut aliquis seruus Regis, qui est in eius gratia, orans pro alio impetrat ei gratiam à Rege. Vnde legitur secundo Reg. quòd 2. Reg. Dauid Rex exaudiuit preces Berzelai petentis pro suo filio, dicens: Quidquid petieris, impetrabis.

QVINTA PETITIO

Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.

Aug. ad Innoc. Papā. epist. 92. to. 2.

SAluator noster hic docet formare petitionē quintam. Ad cuius euidentiam est sciendum, quòd secundum Augustinum in quadam Epistola ad Innocentiū Papam, ꝙ Pelagiani Hæretici sic erant gratiæ Christi inimici, vt suis impijs, & prauis disputationibus conarentur asserere hominem in hac vita cognitis Dei præceptis ad tā tam perfectionem iustitiæ sine adiutorio gratiæ Christi per solum voluntatis arbitrium posse peruenire, vt eis non sit necessarium orare pro aliqua gratia acquirenda, nec dicere: *Dimitte nobis debita nostra.* Et sic hanc orationem Dominicam nobis auferebant, cum ostenderent illam homini non esse necessariam. Quod si quis dicat de quolibet sancto viro sciente voluntatem Dei, & faciente, non fuisse sibi gratiam Dei necessariam, & propter hoc orare; multum errat præter vnum Sanctum sanctorum, Christum, in quo fuit omnis plenitudo gratiæ. Ideo Augustinus in lib. 3. de Baptismo Paruulorū dicit: Omnes indigemus orare, & dicere: *Dimitte nobis debita nostra*; quæ debita nobis pater cœlestis dimittit non per virtutem nostri liberi arbitrij, sed per gratiā, quia, vt dicit Apostolus: Non est volentis, neque currentis, sed miserentis Dei, idest, per auxilium gratiæ, & misericordiæ suæ. tamen benè verum est, quòd initium gratiæ est ex nobis. Et qualiter initium gratiæ, quo nobis debita dimittuntur, sit ex nobis, Augustinus manifestat in principio libri de correptione, & gratia dicens: Desiderare auxilium gratiæ initium est gratiæ; de quo nunc scriptum est: Ecce nunc cœpi, hæc est mutatio dexteræ excelsi. Ideo debemus nostro libero arbitrio desiderare, & orare, & pete-

Aug. lib. 3. de Baptis. Paruul. c. 13. to. 7.

Rom. 9.

Aug. lib. de corrept. & gratia. in princ. c. 1. to. 7.

re auxilium gratiæ Dei, qui nobis debita nostra dimittat, & ipse ex sola sua misericordia nobis gratiam præstet dimittendo debita nostra. quia sine Dei gratia nullum peccatum remittitur. Ita tamen quòd & nos dimittamus debita nostra debitoribus nostris. Super quo verbo dicit Cyprianus quòd Dei filius, qui docuit nos orare, paternam misericordiam repromisit, sed tamen addidit nobis legem certa conditione, nos restringens, vt sic nobis debita dimitti postulemus, secundum quòd ipsi nostris debitoribus dimittimus. Sed hic possunt sex dubitationes oriri. S.Cypr.sermo. 6.in orat.Dom.

1. Vtrum omnia peccata sint debita, quæ nos Dei debitores constituant.

2. Vtrum Christus orans indiguerit dicere: Dimitte nobis debita nostra.

3. Vtrum beata Maria indiguerit dicere: Dimitte nobis debita nostra.

4. Vtrum ista petitio in petente adimpleatur.

5. Vtrum solum dicẽs: Dimitte nobis debita nostra consequatur remissionem.

6. Vtrum non intendens dimittere debitoribus suis debeat dicere hanc orationem.

Omnia peccata mortalia, & venialia constituunt nos Dei debitores: sed non eodem modo.

AD primam dubitationem secundum Augustinum dicendum est, quòd debitum propriè est illud, quo homo obligatur, & tenetur alteri auferendo de iure suo, vt si abstuli tibi possessionem, debitum est, in quo teneor tibi. quia possessio, quam abstuli tibi, de iure erat tua, & non mea. nunc autem in hac vita ita est, quòd quidquid homo operatur, totum subiectum est voluntati diuinæ de iure. Ridiculum namque esset & in seruo, vt seruus est, esse aliquem effectum, qui non esset de iurisditione Domini, & maxime Creatoris sui. Cum ergo per peccata auertamus nos ipsos à voluntate Dei faciendo voluntatem nostram. præferendo voluntatem nostram voluntati diuinæ, quia Aug.de sermo.dñi lib. 2.c.13. to. 4.

aliter homo non peccaret, quia solum auersio à Dei voluntate est ratio formalis in peccato. Planum est ergo, quòd peccando auferimus aliquid de iure diuino, immo totum ius diuinum, quod ipse habet super nos, eo quòd ipse est maior nobis, cum sit Creator, & Redemptor, & Dominus, in cuius voluntate cuncta sunt posita, & omnes creaturæ debent sibi seruire; sed cum nos peccando nõ facimus eius voluntatem, quantum est in nobis, subtrahimus nos ipsos ab eius subiectione, & iurisditione, & sic volumus esse maiores ipso, & supra ipsum, quod nunquam licitum est seruo subtrahere se à subiectione Domini sui, & esse supra ipsum. Quia ergo per omnia peccata saltẽ mortalia auferimus ius diuinum; & per ipsa debitores Dei constituimur, & obligamur, & tenemur Deo satisfacere illud, quod de iure suo accepimus; Dicendum est, quòd omnia peccata mortalia, & venialia nos debitores Deo constituunt, licet non secundũ eundem gradum; sicut non secundum eundem modum auferimus de iure diuino per vtrunque genus peccatorũ, quia per peccata mortalia ex toto præferimus volũtatem nostrã voluntati diuinæ; quod secus est de venialibus, per quæ nõ ex tanto feruore subijcimur sibi ex charitate propter affectionem temporalium, & ex corpore corruptibili aggrauãte animam. Omnia igitur ista peccata mortalia, & venialia, quibus quotidie peccamus, oramus in ista oratione nobis dimitti, eo quòd illa impediunt animam à consecutione beatitudinis.

Christus hac petitione non nisi pro nobis, membris suis, indiguit.

AD secundam dubitationem dicendum, Christum indiguisse dicere: *Dimitte nobis debita nostra* in sua oratione, dupliciter potest intelligi. Primo in persona suorum membrorum; & sic indiguit, quia cum sit caput omnium fidelium, & caput, & membra vnum sunt; Ideo oportet quòd sicut omnia peccata & debita suorũ membrorum dicit esse sua, sic pro debitis omnium oret. Vnde Augustinus super illo verbo: Deus Deus meus respice in me;

Aug. super Ps. 21. to. 8. Ps. 24. to. 8

&su-

& super illo: Propitiaberis peccato meo, multum est enim: dicit, quòd ista vox est Christi in persona veteris hominis, & in persona suorum membrorum, quorum peccata dicit esse sua. Secundo hoc potest intelligi in persona sua propria, & sic planum est, quòd non indiguit dicere: *Dimitte nobis debita nostra*, sed oẽs homines indiguerunt præter ipsum, quia solus fuit sine peccato, & agnus innocẽs, qui tollit peccata mũdi. Vnde Aug. in lib. de perfectione iustitiæ hominis, dicit: Quisquis dixerit, fuisse in hac vita, vel esse aliquem hominem, vel aliquos homines, excepto vno Mediatore Dei, & hominum, Christo, quibus non fuit necessaria peccatorum remissio, contrarius est diuinæ Scripturæ, quæ dicit: Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors; & contradicit Apostolo Ioanni, qui dicit: Si dixerimus, quòd peccatum nõ habemus, nosipsos seducimus, & veritas non est in nobis, quia non solum hoc de peccato originali intelligitur, sed etiam de peccatis actualibus propter pronitatem peccati, quæ est in membris nostris ex carnis concupiscentia relicta ex peccato primorum parentum, quæ non fuit in Christo, qui de Spiritu sancto est cõceptus, & de Virgine natus.

Aug lib. de perfect. iustit. hominis circa finem libri.

Rom. 5.

1. Ioan. 1.

Maria semper Virgo & si hac petitione non indiguit; eam tamen frequentissime ab ipsa pronunciatam fuisse propter suam ipsius humilitatem, pie credendum est.

AD tertiam dicendum, quòd omnes sancti clamant, Beatam Virginem fuisse sine omni peccato mortali, & veniali, vt de mundissima matre mundissimus nasceretur filius secundum Augustinum, & Bernardum. Ab originali autẽ dato, quòd ipsum habuisset, vt multi Doctores dicunt, tamen ab illo fuit ante purgata, quàm nata. Vnde dicit Anselmus, quòd decens fuit Virginem ea puritate nitere, quã maior sub Deo nequit intelligi. Et Augustinus in lib. de natura, & gratia dicit: Cum de peccatis agitur, de Virgine Maria propter honorem Domini nullã prorsus volo facere quæstionem. Vnde enim scimus, quòd ei

Aug. & Bernardus.

Ansel. lib. de cõceptu virginali c. 18. statim post princ.

Aug. lib. de nat. & grã. c. 36. to. 7.

plus gratiæ collatum fuerit ad vincendum ex omni parte peccatum, quæ concipere, ac parere meruit eum, quem cōstat nullum peccatum habuisse. Cum igitur hic fiat quæstio de peccatis, cum dicitur: *Dimitte nobis debita nostra*, puto quòd quamuis * ipsa nullum peccatum, & debitum habuisset, tamen frequentius Beata Virgo hanc orationem dicebat, quàm aliquis Sanctorum dicat, triplici ratione: Primò propter gratiarum actionem, eo quòd sic fuit munda, & sancta, vt nullum debitum haberet, quod indigeret sibi dimitti propter gratiam, quam à Deo fuerat consecuta, de qua Lucæ 1. dicit Angelus: Inuenisti gratiam apud Deum; & quia humilis, & grata fuit in gratiarum actione, & suæ humilitatis insinuatione pie credendum est hanc orationem sæpius dixisse.

Secundò propter aliorum absolutionem, quia dicitur: *Dimitte nobis*, in plurali in persona totius Ecclesiæ, & omnium fidelium, & quia ipsa erat præcipuum membrum Ecclesiæ tota plena gratia, & charitate erga Deum, & proximum: Ideo quod quamuis non indigeret dicere pro se: *Dimitte nobis*, dicebat pro alijs membris, & fidelibus Ecclesiæ, quibus erat necessaria talis remissio.

Tertiò propter sui filij deuotionem. Recordabatur enim Beata Virgo quòd hæc verba in oratione posita fuerant verba filij sui, quam Apostolos suos docuit: Vnde verba huius orationis sicut alia dicta, & facta filij sui Beata Virgo frequenter meditabatur, & reuoluebat in meditatione, & corde cum magna deuotione.

Petitio quinta semper impletur, & exauditur, dummodo in petente timor diuinæ iustitiæ, spes indulgentiæ, & contritio, siue peccati displicentia reperiantur.

AD quartam dicendum, secundum Augustinum, q. vt in petente hæc petitio impleatur, tria sunt sibi necessaria.

Pri-

* Maria sēper Virgo nec venialiter, nec mortaliter peccare poterat, vt ēt asserit Ægidius Rom. lib. 2. sent. d. 23. qō. 1. ar. 1. Dictū vero Chrysost. in 12. Matth. ho. 45. & i Io. 2. c. homil. 20 B. Virg. inani gloria affectā fuisse, intelligitur quātū ad id, qđ ab homine posset æstimari: vel refertur ad fratres ei⁹, quos, vt idē Aug. Triūphus de potestate Ecclesi. q. 81. ar. 1. nemo pōt excusare à peccato infidelitatis, nedū vanagloria cū scriptū sit Ioan. 7. Fr̄es eius nōn credebant in eū. Aug. itē dictum q. 73. vet. & no. test. B. Vir. in Christi morte dubitasse, intelligitur de dubitatione admirationis, & stuporis, vt ex eodem colligitur. Alphon.
tem de Castro cōt. hær. tit. Melchisedech. negat Qō. vet. & no. test. esse Aug. cum in q. 106. ex Gen. 14. Melchisedech dicatur Spiritus sanctus in humana carne apparens. Quod Augustinus to. 6. hær. tamquam hæreticum damnat.

Primum est timor diuinæ iustitiæ, vt semper homo viuat in timore, de suis meritis, & operibus non confidens, sed humiliter diuinum auxilium postulet, & dicat: Miserere mei Deus, quoniam infirmus sum. Et hunc timorem, & hanc humilitatem docet Saluator ostēdens per hoc, quòd quemlibet hominem quemcunque iustum, & sanctum docuit dicere: *Dimitte nobis debita nostra*. Psal. 6.

Secundum est iuxta August. spes indulgentiæ. multi enim desperantes, se ipsos tradiderunt in desideria cordis eorum, & tales non habent necesse dicere: *Dimitte nobis*, quia frustra petunt eis dimitti, qui credunt desperantes peccata sua nullo modo sibi dimittenda. Dixerunt enim aliqui Hæretici, quòd si post Baptismum homo peccaret, non consequebatur veniam: quod si hoc uerum esset, frustra post Baptismum diceremus: *Dimitte nobis debita nostra*, ex quo peccata amplius dimitti non possunt.

Tertium est contritio displicentiæ, quia oportet quòd debita, & peccata, quæ homo petit sibi dimitti, corde contrito sibi displiceant, & de eis habeant contritionem cum proposito confitendi, quia homini sic contrito statim peccatum remittitur iuxta illud Psal. Dixi confitebor aduersum me iniustitiam meam, & tu remisisti impietatem peccati mei. Et tunc dico, quòd his tribus concurrentibus scilicet, Timore Iustitiæ, Spe indulgentiæ, & Contritione displicentiæ, non esse dubium, quin semper petenti hæc petitio impleatur, & à Deo exaudiatur. Psal. 31.

Etsi aliquis proximo suo debitum non dimittens, remissionem à Deo non consequitur; hanc tamen quintam petitionem prætermittere non debet, cùm pro Ecclesia vniuersa dicatur.

AD quintam dicendum, quòd Chrysostomus soluit hanc dubitationem super hunc locum dicens: Si quis petens, partem primam huius orationis diceret, & non diceret sequentem partem, quia non intendit dimittere debitoribus suis, remissionem nō consequeretur: quia talis intenderet Christum decipere, & crederet, quòd Chrysost.

Christus

Christus oblitus esset partis sequentis, & solum in memoria haberet partem præcedentem. Propter quod sicut intenderet decipere, ita & deciperetur. Sed dato, quòd dicat totam orationem, & non proponat dimittere debitoribus suis, dicit Chrysost. quòd talis mentiretur. ideo indulgentiam non consequeretur, quia talem indulgentiam quis cõsequuturus est à Deo, qualem fecit ipse proximo: sed ipse non remittendo debita proximi sui orat contra se ipsum, vt nec ipsi remittatur, & mendaciũ dicit in oratione, cũ dicit se remittere, & non remittit. Tamen quia hæc oratio in plurali dicitur pro tota Ecclesia, non propter hoc debet dimittere illam dicere. licet enim sibi non proficiat, tamen proficit Ecclesiæ.

Qui orationem Dominicam prætermittit, quia proximo suo non dimittit, maxima reprehensione non caret.

Chrysost. AD sextam dicendum, quòd Chrysost. in hoc passu soluens hanc quæstionem dicit, quòd multi stulti nolentes suis debitoribus dimittere fugiũt hanc Orationem, & nolunt ipsam dicere, quos dicit magna reprehensione dignos propter tria. Primò propter hoc, quia qui non sic orat, vt Christus docuit, non est Christi discipulus. Secundo, quia nec Pater audit orationem illam libenter, quam filius non dictauerit. Cognoscit enim Pater, vt ait Chrysost. filij sui sensus, & verba, neq; suscipit quod humana vsurpatio excogitauit, sed quæ sapientia Christi exposuit. Tertiò, quia non dicit hoc in persona sua, sed in persona Ecclesiæ, vt si ipse deciperetur, Ecclesia tamen non decipitur. Dimittere tamen debitoribus dupliciter potest intelligi. Primò, quòd offensus requirat illum, à quo offensus est, vt ei dimittat, & hoc est perfectorum. Secundo, vt petenti sibi dimitti, homo sit paratus dimittere: & hoc est præceptum omnibus commune.

SEXTA PETITIO

Et ne nos inducas in tentationem.

IN hac parte Saluator docet nos formare sextam petitionem. Ad cuius intelligentiam ſciendum, quòd, ſicut dicit Auguſtinus in libro de correptione, & gratia pertractans illud Apoſtoli: Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum; Vt ſi qua eorum dicta vel facta ſint imperfecta, & exorbitantia, hæc etiam ipſa Deus cooperatur eis in bonũ, vt humiliores reddat, & prudentiores. Multi enim ſunt, qui benè pænitent de peccatis iam commiſſis, & petunt eis dimitti debita, & obtinet remiſſionem, quia plorando, & flendo petunt, & quia ipſi debitoribus ſuis debita dimittunt ſecundum regulam à Chriſto datam, non tamen ſunt cauti, & prudentes vt non iterato alia peccata committant. & iſta eſt magna imprudentia, quia parum, vel nihil prodeſt homini oneribus grauato, vt ex vna parte à ſe onera abijciat, & ex alia parte onera maiora ſibi accumulet. Volens ergo Saluator noſter nos cautos reddere, ne poſt conſecutam indulgentiam noſtrorum debitorum, iterato in peccata labamur, docet nos ad Deum orare dicens: *Et ne nos inducas in tentationem*, ideſt vt non patiatur, nos à tentatione vinci. Nam ipſe Deus per ſe ipſum non inducit in tentationem, quia vt dicit Iacobus, Neminem Deus tentat: ſed induci in tentationem permittit illũ, quem ſuo auxilio deſerit. Vnde ſecundum Auguſtinum non oramus per hanc orationem, vt non tentemur, quia hoc neceſſarium eſt, & vtile nobis; eoquòd ſine oratione homo neque ſibi, neque alteri poteſt eſſe probatus, & exercitatus: ſed petimus, ne in tentationem inducamur, ideſt ne deſerti diuino auxilio, alicui tentationi, vel conſentiamus decepti, vel cedamus afflicti, vt Auguſtinus exponit ad Probam: Sicut, ſi oporteret aliquem igne examinari, non oraret, vt

Rom. 8.

De pæn. d. 2. c. Talib. ex Aug. lib. de correp. & grat. c. 9 Idẽ ait Ægidius 2. ſen. d. 27. q. 2. dub. 1. laterali, vbi affirmat, ꝙ Deus diligentibus ipſum omnia cooperatur in bonũ, & peccata mortalia. Et hoc intelligitẽ indirecte, nõ directe.

Iacob. 1.

Aug. de ſermo. dñi in monte to. 4 lib. 2. c. 14.

Idẽ ad Probam. to. 2. cap. 14.

non tangeretur, sed vt igne non combureretur. Sed hic possunt fieri quinque dubitationes.

1. Vtrum tentare sit idem, quod dubitare.
2. Vtrum Diabolus possit nos tentare non permissus à Deo.
3. Vtrum Diabolus semper loquatur Deo quando petit nos tentare.
4. Vtrum Diabolus semper per se ipsum tentet, vel aliquo mediante.
5. Vtrum, si Diabolus esset anihilatus, vel si in Inferno relegatus, verū esset dicere, à Diabolo nos tentari.

Tentatio omnis in homine, ac Diabolo semper est dubitatio: in Deo autem nunquam.

Aug. to. 4. q. 99. vet. & noui testamen. 1. Cor. 10. Hic ēt Auctor de potest. Eccle. q. 67. art. 5. in 2. arg. & ad 2. ponit eadem verba, quæ hic posita sunt.

AD primam dicendum secundum Augustinum, quod tentare idem est quod de persona, quam quis tentat, dubitare, vnde exponens illud Apostoli: Tentatio vos non apprehendat, nisi humana, ait: Tentatio ibi pro dubitatione posita est, quia tentatio est dubitatio: De homine dubitatio nos apprehendere debet, quia maledictus homo, qui confidit in homine: sed tentatio & dubitatio de Deo nos apprehendere non debet, quia sicut dubitare de homine saluberrimum est, ita dubitare de Deo perniciosum est.

Tentatio Dialectici. Tentatio Phil. mor. Tentatio Theologi. Tentatio Dei. Aug. d' ser. dom. to. 4. lib. 2. c. 14. & lib. 5. super Deut. 13. eod. t c.

Possumus ergo dicere, quòd vel homo potest dubitare de hominis scientia, vel de hominis virtute, vel de hominis prudentia, fide, & charitatis constantia. Primo modo tentat Dialecticus; vnde vna pars Dialecticæ dicitur tentatio. Secundo modo tentat moralis Philosophus. Sed Tertio modo tentat diuinus Theologus. nam Deus tentat hominem, non vt discat, cum non sit in eo alicuius rei ignorantia, vel dubitatio; sed tentat, vt ipsum tentatum erudiat, & scientem faciat. Vnde Augustinus in lib. de sermone Domini exponens illud verbum: Tentat vos Dominus Deus vester, vt palam fiat, vtrum diligatis eum, an non. Vt palam fiat, positum est, pro eo quòd scire nos faciat,

ſicut * lætus dies noſter, eo quòd lætos nos faciat. Diabolus autem tentat dubitando an homo in fide, & charitate perſeuerare velit, non tamen vt erudiat, ſed vt ſeducat, & decipiat, & à bono propoſito nos remoueat. Solus homo tentat, vt diſcat, quamuis malus homo poſſit tentare, vt decipiat, & in hoc conueniat cum Diabolo. Vnde gloſ. ſuper illo verbo: Proba me Domine, & tenta me, dicit, quòd Deus tentat, non vt ipſe dubitet, ſed vt nos erudiat. Tentat homo, vt diſcat. Tentat Diabolus, vt ſeducat. Nam etſi caro tentat, vel mundus, quæ carent dubitatione, & cognitione: ex prima tamen tentatione, & dubitatione, dicit, talem tentationem ſecutam fuiſſe. Eſt ergo tentare idem, quod dubitare.

Apud Aug. loco ſupra citato legitur: Sciat.
*Figura metonimia.
Tentatio Diab.
Pſal. 25.
Tentatio Dei.

Diabolo tentare hominem non liceret, niſi permiſſum eſſet à Deo, qui hoc permittit, vt homo maius meritum conſequatur.

AD ſecundam dicendum, quòd Auguſtinus, & Chryſ. hanc dubitationem determinant ſuper illo verbo Matth. 8. Si eijcis nos, mitte nos in porcos, dicentes: Si aduerſus porcos Dæmones non audent aliquid facere, niſi Deus conceſſerit, multo magis erga homines non poſſunt aliquid, niſi à Deo permittantur. Differt, vt dicit Auguſtinus in lib. de ſerm. Domini, in qualem tentationem quis incidat, quia in aliam tentationem incidit Iudas, qui Dominum tradidit, & in aliam Petrus, qui Dominum negauit. quia Iudæ tentatio fuit diabolica doloſitas. Petri verò humana fragilitas. Sed quærit Auguſtinus: Cum Deus hominem pauperem, & debilem, & Dæmonem fortem, & potentem nouerit, & ad iuſtum iudicem non pertineat permittere debilem & pauperem à fortiori impugnari, & moleſtari, cur Deus hominem debilem, & pauperem à Diabolo potenti, & forti permittit impugnari? Ad quod reſpondet dupliciter, quia glorioſius eſt tentatum eſſe, & non conſentire, quàm non poſſe tentari. Secundo quia ſicut Deus præuidit per Diabolum hominem eſſe vincendum; Ita etiam præuidit per hominem

Aug. to. 9. in epiſt. Io. tract. 6. & alibi pluribus in locis Chryſ. ho. 29. ſuper Matth.
Aug. de ſer. dñi. to. 4. li. 2. c. 14.

minem ipsum Diabolum esse superandum.

Diabolum cum Deo loqui locutione intellectuali, & corporali per interpositam creaturam, credendum est, cum hominem vult tentare. Sed quidquid veritatis & virtutis per intellectum Diaboli cogitatur, Deo attribuendum est: quidquid verò falsitatis, & prauitatis Diabolo est assignandum.

Aug. d ser. dñi. tom.4. lib.2.c.15. AD tertiam dicendum, quòd Augustinus hanc quæstionem soluit in libro de sermone Domini dicens: Multi carnaliter intelligentes Deum locorum spatijs contineri, & alibi esse, & alibi non esse, & cum est in terra, non sit in Cœlo, per impossibile habet Deum po-
Iob. 2. tuisse Diabolo illi loqui, qui Iob tentauit, quia ille in terra erat; cum diceret: Circuiui terram, & perambulaui eam. Sed si carnaliter volunt intelligere Deum esse, intelligant, vt August. dicit. Similiter illud credunt carnaliter esse di-
Isa.66. ctum: Cœlum mihi sedes est, & terra scabellum pedũ meorum; cur ergo diabolus (inquit) in terra existens non poterat cum Deo loqui, ex quo stabat ante pedes Dei; Quomodo terra est scabellum pedũ Dei; Nullus autem est, qui stet ante pedes alicuius, qui non possit cum eo loqui. Sed secũdum veritatem credere debemus Dei maiestatẽ vbiq; præsentem, nõ per partem diuisum & extensum, sed vbiq; totum, & perfectum, & sic Diabolũ loqui cum eo, quando hominem vult tentare. Et quando Iob tentauit, potest dupliciter intelligi. Primo intellectualiter. Nam si Deus loquitur in anima cuiuslibet hominis non solum iusti, sed &
Psal. 84. peccatoris iuxta illud: Audiam quid loquatur in me Dominus Deus; multo fortius potest loqui in intellectu cuiuslibet Angeli boni, vel mali. Planum est enim, quòd Deus posuit in natura Angeli boni, vel mali intellectum. Quidquid ergo virtutis & veritatis cogitatur per intellectum diaboli, est attribuendum diuinæ locutioni. Et quicquid malitiæ, & prauitatis ab eo cogitatur per ipsum, sibi ipsi, & locutioni ipsius, à qua malitia dictus est diabolus, assignan-
Iob 7. dum est. Illa vero cogitatio: Nunquid considerasti seruũ

meum

meum Iob, quòd non ſit ei ſimilis in terra? vir ſimplex, & rectus, ac timens Deum; dicitur fuiſſe Dei loquentis in intellectu diaboli, quia erat vera, & iuſta illa cogitatio: Nun quid Iob fruſtra timet Deum? Nonne tu vallaſti eum ac domum eius, vniuerſamq; ſubſtantiam per circuitum? ſed extende paululum manum tuam, & tange cuncta, quæ poſſidet, ni in faciem benedixerit tibi, ideſt maledixerit, cum praua & peruerſa fuerit, diabolo, & eius locutioni attribuenda eſt. Et ſic vniuerſaliter ſecundum Auguſtinum dicendum eſt de omnibus ſanctis viris, quos diabolus vult tẽtare, quòd quicquid verum malignus ſpiritus de ſanctis hominibus cogitat, quando eos tentare petit, Dei voce, & Dei locutione audiſſe perhibetur. Quicquid autem falſum, ſuæ malignitati attribuitur. Iob.1.

Secundo poteſt intelligi, quòd Deus loquatur bonis, & malis Angelis corporaliter ſcilicet non in eorum cogitatione, ſed per corporalem, & viſibilem creaturam huic operi accõmodatam, ſicut Dominus, & Creator omnium corporalium, & ſpiritualium, vt dicit Auguſtinus.

Diabolus tentat nos per ſeipſum non in propria natura apparens, cum hoc eſſe non poſſit: ſed ſuggeſtione aliqua, vel aliqua alia re mediante, multis quidem modis.

AD quartam dicendum, quòd Diabolum per ſe ipſum nos poſſe tentare, tripliciter poteſt intelligi. Primo viſibiliter nobis in ſua ſpecie, & natura propria apparendo, vt ſic nos tentet: & iſte intellectus nõ eſt verus, quia cum diabolus ſit ſpiritus inuiſibilis, in ſua natura à nobis videri non poteſt, cum obiectum oculi noſtri ſit res colorata corporea.

Secundo, quòd nobis viſibiliter appareat in natura, & ſpecie aliena: tamen venit taliter, quòd cognoſcitur eſſe diabolus, ſicut beato Antonio in deſerto in varijs formis animalium apparebat, & ſic per ſe ipſum dicitur tentare, quia ſe dicit diabolum tentatorem. & neque ſic eſt verus intellectus, quia optime ſcit ipſe diabolus humano generi

eius nomen esse odiosum,& quòd eum tanquam inimicum mortalem reputamus. vnde statim cum se nobis manifestaret, bene scit,quòd ipsum repelleremus.

Tertio modo miscendo se nostræ carni,vel alteri naturæ nobis per se ipsam aliqua vitia proponit, & suggerit, de quibus nos tentat. Itaque dato, quòd caro nostra cesset nos molestare,diabolus tamen potest ipsam inflammare ad vitium, & carnis concupiscentiam,ita,vt tentationem non dicatur facere caro ex innata corruptione, quæ semper cō-cupiscit aduersus spiritum. Et isto modo verum est, diabolum per se ipsum nos tentare, sicut exemplum habemus de Sancto Cypriano, qui cum esset magus, & concupisceret Iustinam Virginem, misit diabolum ad illam inducendam in sui amorem ita quòd diabolus inflammauit valde carnē ad concupiscentiam S. Iustinæ, sed recurrens ad Christum signo Crucis illum fugauit. Recitat etiam Gregorius de S. Benedicto,quòd diabolus quadam die in specie Merulæ circa eius vultum frequenter volitare cœpit,ita vt manu eam potuisset capere,si voluisset:ipse tamen signo Crucis se muniens,Merula ipsa recessit, post cuius recessum tantam inflammationem in sua carne sensit,& ardorem,quantum vir sanctus nunquam fuerat expertus. Et speciem alicuius mulieris, quam Benedictus aliquando viderat, diabolus in mentem eius venire fecit, in quam ita ex arsit, vt deliberaret desertum dimittere; sed gratia Dei præuentus inter spinas nudus se proiecit, & omnis illa tentatio recessit. Hoc modo diabolus per se ipsum tentat: & cum deficit caro tentare, quam homo spiritui subiugauerit, postmodum diabolus vel per speciem mulieris, vel per locutionem eius sub ratione cuiusdam boni in principio, ipse postmodum ad vitia mala trahit, & inducit. Tentat nos similiter mediante alio. quia mediante Mundo per rerum temporalium immoderatam affectionem, & quandoq; per Tyrannorum mundi persecutionem, & per Tyrannos nititur persequi pauperes, & viros sanctos, vt à virtute, & veritate recedant; & mediante carne, quia fortius caro tentat simul cū dia-

Ad Gal. 5.

Cyprianus primū Magus, postea Martyr: cuius histor. legitur in offi. diuino & dies festus colitur 26. Sept.

Greg. lib. 2 Dialog. c. 2 B. to. 1.

diabolo, quàm sola sine ipso.

Diaboli omnes si essent anihilati, vel relegati in Inferno, adhuc ab ipso nos tentari posse dicendum esset, non per nouam impulsionem ad vitia, sed virtute primæ tentationis.

AD quintam dicendum, quòd vnus homo potest alium dupliciter offendere, primo priuando ipsum armis, & auferendo ab eo illa, quibus possit se defendere, ne ab alio læderetur. Secundo percutiendo ipsum, & figendo sibi vulnera, ex quibus infirmaretur, & forte moreretur; hic diabolus dupliciter nos offendit, primo armis, quibus eramus induti priuando & spoliando. tentando enim primum hominem, vincendo ipsum abstulit ab eo, & a nobis iustitiam originalem, qua eramus induti. quia neq; Mundus alliciendo, nec Caro rebellando poterat nos tentare, nec trahere ad aliquod illicitum cogitandum, vel operandum; ita quòd diabolus tentando, & vincendo primum Gen. 3. hominem nos omnes in persona ipsius tentauit, & vicit auferendo à nobis arma, quibus eramus induti; quibus ablatis, semper mundus, & caro nos tentát ad multa illicita opera. Secundo diabolus nos offendit per se ipsum ad diuersa vitia impellendo, & inducendo.

Cum ergo quæritur, posito quòd omnes dæmones essent in Inferno relegati, & anihilati, esset ne verum dicere: Diabolus nos tentat? Dicendum, quòd propter armorum priuationem, & expoliationem factam in primo homine esset verum, quia abstulit nobis illud, quo facto, & ablato patimur omnes tribulationes, & tentationes, quas quotidie experimur. Ita quòd vigor, & fortitudo illius primæ tentationis manet semper in omnibus tentationibus, & persecutionibus nostris. Ita quòd etiam si diabolus esset anihilatus, adhuc mundus, & caro nos tentaret, quod faciunt in virtute, & fortitudine primæ tentationis. Et ideo verum esset dicere adhuc nos tentari à diabolo. Sed non esset verũ dicere nos tentari à diabolo per nouam impulsionem ad alia vitia, & peccata, si omnes essent anihilati, vel in Inferno re-

no relegati, quia ipſe diabolus per ſe ipſum non poſſet nos tentare, & ad vitia impellere. Quia igitur propter primam diaboli tentationem ſemper à diabolo, & mundo, & carne tentamur, ideo Chriſtus docuit nos orare: *Et ne nos inducas*.

SEPTIMA PETITIO

Sed libera nos à malo. Amen.

S. Cypria. lib. de ora.

VLtimo Saluator noſter docet formare hanc ſeptimam petitionem, quæ ſecundum Cyprianum in lib. de Oratione in fine poſita eſt, quia vniuerſas preces noſtras collecta breuitate concludit, quando dicit: *Libera nos à malo*. Nam nil vltra remanet quod debeat poſtulari, cum ſimul Dei protectionem aduerſum malum petamus, quá impetrata, contra omnia, quæ Diabolus, & mundus operantur, ſecuri ſumus, & tuti.

Aug. d ſer. dñi. tom. 4. lib. 2. c. 16.

Secundum Auguſtinum fuit iſta petitio neceſſaria; quia non ſolum eſt orandum, vt non in malum, quo caremus, incurramus; verum etiã eſt orandum, vt liberemur à malo, ad quod adducti ſumus, & hoc ſiue ſit infirmitas, ſiue aduerſitas, ſiue afflictio, & perſecutio aliqua; vnde dicit Auguſtinus ad Probam, quòd iſtud vltimum in hac oratione poſitum tam late patet, vt homo chriſtianus in qualibet tribulatione conſtitutus in hoc gemat, in hoc lachrymas fundat, vt à malo liberetur. Et ideo in ea meritò oratio terminatur, & concluditur, cum dicitur: *Amen*. quod idẽ ſonat, ſecundum Hieronymum ac ſi diceret, vere, & fideliter fiat, ſicut petemus, quia ſecundum Auguſtinum in libro de ſermone Do mini: ex omnibus his ſententijs, quibus nos Dominus orare præcipit, illam potiſſimum commendandam eſſe iudicauit, quæ pertinet ad dimiſſionem peccatorum, in qua nos miſericordes eſſe voluit, quod eſt vnum conſi-

Idẽ ad Probam. to. 2. c. 11.

Hier. to. 4. in Eſa. c. 26 & alijs in locis.

Aug. de ſer mo. dñi lib. 2. c. 18. to. 4.

consilium miserias euadendi, quia in nulla alia oratione sic oramus, quòd paciscamur cum Deo sicut cum dicitur: *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris*, in qua si mentimur, perit totus orationis fructus, dicente Christo: Nisi dimiseritis hominibus peccata eorum, neque Pater meus cœlestis dimittet peccata vestra: si autem dimiseritis, dimittet vobis &c. & sic à Deo misericordiam cõsequemur, si illam proximo fecerimus, & sic à malis nostris Deo liberabimur. Sed hic oriri possũt quinq; dubitationes. Matt. 6.

1. Vtrum Omne malum à peccato nostro procedat?
2. Vtrum Deus semper liberet nos à malo?
3. Vtrum Deus quandoq; citius liberet nos peccatores à malo, quàm Iustos.
4. Vtrum sit orandũ, quòd Deus liberet hominem à mala morte?
5. Vtrum sit orandum, quòd Deus liberet nos à persecutionibus Tyrannorum?

Omnia mala, quæ nobis euenirent, a peccato nostro prouenire dicendum est.

AD primam dicendum, quòd malum priuatiuè opponitur bono, & ideo non est aliquod ens positiuum, sed est boni priuatio. Tripliciter autem in nobis est bonum, scilicet animæ, corporis, & fortunæ, & sic triplex erit malum, scilicet quando homo priuatur aliquo bono animæ, vel corporis, vel fortunæ, dicitur malum incurrere. Vnde infirmitas dicitur malum corporis, quia priuat hominem bono sanitatis. Hoc præsupposito dico ad quæstionem, quòd circa hoc dubium multi fecerunt errores, nam aliqui dixerunt omne malum nostrum à Cœlo, & Planetis descendere: Sic Fatidici, & Astronomi. Aliqui à Fortuna, sicut Pagani dicebant illam Deam esse bona, vel mala nobis dantem. Aliqui à Diabolo, vt Manichæi. Sed veritas catholica est, quòd omne malum nostrum ex peccato procedit. Nam malum animæ, quod est priuatio virtutis, & iustitiæ, à peccato procedit, quia, vt dicit Anselmus, Error multorum. Veritas q̃siti.

Peccatum quid sit formaliter. Peccatum formaliter nil aliud est, quàm priuatio iustitiæ debitæ. Malum etiam corporis, & fortunæ ex demerito peccati effectiuè à Deo procedit, quia omnis pœna ad punitionem culpæ ordinatur ex ordine diuinæ iustitiæ, apud quem ordinem sicut nullum bonum remanet irremuneratum; ita nullum peccatum impunitum. Igitur omnia mala, & flagella, quæ patimur, à peccato nostro proueniunt ex diuina iustitia. Vnde per Hieremiam Prophetam dicitur: Terra cum peccauerit mihi, hæc sunt iudicia mea pessima, Gladius, fames, & pestis. & per Ezechielem: Percute manum tuam, & allide pedem tuum & dic Heu, ad omnes abominationes malorum domus Israel. quia gladio, peste, & fame ruituri sunt.

Hierem. 21. Ezech. 6.

Deus semper malo nos liberat, cum id quatuor modis facere soleat.

AD secundam dicendum, quòd semper liberat nos Deus à malo, quatuor modis. Primo per malorum prohibitionem. prohibet enim Deus quandoq; ne superueniant nobis mala, quibus digni essemus secundum peccata nostra. Et quia Deus optime nouit fortitudinem, & debilitatem suorum fidelium; vnde sicut bonus Medicus suis infirmis, quos nouit fortes, & robustos dat fortes medicinas, & violentas: & eis, quos nonouit debiles, & fragiles solũ præparat lenitiuas; sic Deus medicus animarum, illis, quos nouit esse fortes, in eius amore aliquando fortiores tribulationes immittit. Vnde dicebat Apostolus: Nolumus vos ignorare fratres de tribulatione nostra, quoniam supra modum grauati sumus, vt etiam nos tæderet viuere; Illis autem, quos nouit debiles, & fragiles, vel omnino prohibet, vt mala non superueniant, in quorum persona loquitur Iob: In sex tribulationibus liberaberis, & septima non tanget te; Vel saltem prohibet, ne tot, & tot superueniant, quot portare non possumus. quia pius, & fidelis est Deus noster, vt dicit Apost. qui non permittit nos tribulari supra id, quod possumus, sed semper aliquali pulsatione istius, vel illius angustiæ facit prouentum, & vi-

2. Cor. 1. Iob 5. 1. Cor. 10.

& victoriam. Secundo, liberat nos à malo per eorum consolationem. quia nunquam Deus permittit nos sic tribulari & affligi, quin etiam postea consolationem non superimmittat, sicut nouit nobis expedire, vt risus noster dolore misceatur. Sic facit etiam, vt nostra tribulatio misceatur aliquo gaudio, quilibet nanque experitur in se, vt sicut cum dulcedine huius vitæ præsentis incipit experiri amaritudinem; sic semper cum amaritudine incipit experiri aliquam diuinam consolationem, in quorum persona dicebat Propheta: Secundum multitudinem dolorum meorum in cor de meo consolationes tuæ lætificauerunt animam meam. Psal. 93.
Tertio nos Deus à malo liberat per eorum terminationem. dicit enim Aug. super illo verbo Iob: Nihil enim sunt dies mei: quia omnes dies vitæ nostræ sunt vnum momentum, & vnus cursus, qui antequam inciperent, nihil erant, & post quam terminabuntur, nihil erunt, sed dum durant: nihil aliud est, quàm instans momentaneum. quia de toto tempore vitæ nostræ non habemus nisi nunc instãs præsentis temporis, quod satis explicuit Apostolus, cum dixit: Id.n. quod in præsenti est momentaneum, & leue, tribulationis nostræ operatur in nobis æternæ gloriæ pondus. Quarto nos liberat Deus à malo per nostrã in bonum conuersionẽ. Omnia enim mala culpæ & pœnæ, quæ permitiit Deus suis fidelibus euenire, conuertit eis in bonum: quia ex illis malis elicit eorũ bona. quia à malis culpæ, in quibus permittit Deus suos fideles cadere, elicit eorum humilitatem, & magis, secundum Aug. placet Deo in malis factis mẽtis humiliatio, quàm in bonis superba elatio. In malis autem pœnæ elicit eorum patientiæ probitatẽ, & æterni supplicij euasionem. & ita semper Deus hanc orationem, seu petitionem exaudit, quia semper liberat nos à malo.

Aug. super illud Iob 7. — 2. Cor. 4. — Aug. to. 8. in Psal. 93.

Peccatores quandoque citius à malo liberantur, quàm iusti. Quod his, non ijs indicium prædestinationis esse, credendum est, si peccata deplorent, & patientiam seruent.

AD tertiam dicendum est, ꝙ hanc dubitationem mouet Aug. in Epist. ad Probam, dicens: Per esse exau- Augúst. ad Probam to. 2. c. 14.

ditum apud Deum, vel in obtinendo bona, quæ desiderantur, vel in euitando mala, quæ patiuntur, non possunt co-
2. Cor. 12. gnosci iusti à peccatoribus: Nam petiuit Paulus liberari à
Exod. 16. tribulatione carnis; & nō est exauditus. Petierūt filij Israel murmurando saturari carnibus in deserto, in eorum concupiscentia; & fuerunt exauditi. Petiuit diabolus malū infer-
Iob 2. re sancto viro Iob, & fuit exauditus. Petiuit vir sanctus ab illis pœnis liberari, & nequaquam exauditus est. Petierunt dæmones intrare in porcos, & admissæ sunt petitiones eorum. Multi sancti petunt à malis præsentis vitæ liberari, &
August. ad Prob tom. 2. c. 14. nō sunt exauditi. Et hanc causam assignat Aug. in ead. epi. dicens: Nos nescimus vtrum tribulationes huius mundi, & mala præsentis vitæ debeāt nobis prodesse, vel nocere: quia
Rom. 8. dicente Apost. Quid oremus, vel petamus, sicut oportet, nescimus; tamen quia mala semper sunt cōtra sensum nostræ infirmitatis, & humanæ naturæ fragilitatem, semper vt à nobis auferantur, orare debemus, dicendo: *Sed libera nos à ma*
August. ad Prob. tom. 2. c. 14. *lo*. Hanc tamen deuotionem, dicit Aug. debemus seruare Domino nostro Iesu Christo, vt si ea à nobis non abstulerit, non ideo ab eo negligi extimemus, sed potius pia patientia malorum, quæ patimur, ampliora bona sperare consequi, & maiora supplicia euitare. Vnde in lib. 2. Machabæorum, postquā narratæ sunt tribulationes, & persecutiones,
Machab. lib. 2. c. 6. quas passi fuerant illi sancti Machabæi ab illo Tyranno Anthioco Rege, hæc verba leguntur: Obsecro eos, qui hunc librum lecturi sunt, ne abhorrescant propter aduersos casus, sed reputent ea, quæ acciderunt, non ad interitum, sed ad correctionē generis nostri. & subdit causam, dicens: Etenim multo tempore non sinere peccatoribus ex sententia agere, sed statim vltiones exhibere, magni beneficii est indicium. Ex quo dicto manifeste cōcluditur, quòd persecutiones mundi statim post perpetrationem peccatorum fidelibus Christi euenire, est signum prædestinationis, si in eis patientiam seruant, & peccata illa recognoscunt, pænitendo de eis.

Libe-

Liberationem malę mortis animę, non corporis petendam esse, affirmandum est.

AD quartam dicendum, ꝙ Aug. in lib. de disciplina christ. quærit hanc dubitationem: vtrum homo magis diligat mortem, qoàm vitam? per illud commune dictum omnium hominum sic dicentium: Deus auertat à me malam mortem. Et est probatio talis: Quare tu vis filium tuum esse bonum, & alio meliorem? quia diligis eum plusquam alium: Et Domum tuam vis esse bonam, quia diligis eam. Si ergo rogas, & oras, vt Deus det tibi mortem bonam, & liberet te à mala morte, ergo plus amas tuam mortem, quàm vitam tuam. Mori enim male times, & malè viuere non times. Magis ergo secundum Augustinum debemus orare, quòd nos Deus liberet à mala vita, quàm à mala morte, quia non potest esse mors mala, cuius vita bona præcessit. Nam si vis bene mori, bene viuas. Et si liberatus fueris à mala vita; infallibiliter liberaberis à mala morte. Sed tunc arguit Augustinus contra se dupliciter. Primo, quòd multi sunt viri, qui sanctè, & iustè vixerunt, & sanctæ mulieres, & tamen male mortui sunt, quia naufragio perierunt, alij gladio occisi sunt, alij à bestijs deuorati, & à latronibus interfecti. non ergo qui bene viuit, bene morietur. Secundo quia Ecclesia, quæ errare non potest, hoc orat, quòd à mala morte liberet nos Deus; non autem, quòd à mala vita. Ad hoc respondet Augustinus dicens: Si esset mors mala, naufragio perire, & percuti gladio, & à bestijs deuorari, cum istas mortes Martyres sustinuerint, ergo male mortui sunt. Est ergo distinguendum, quòd est mala mors corporis, & mala mors animæ: de mala morte corporis scriptum est: Prætiosa in conspectu Domini mors sanctorum eius. secundũ enim vulgares, & carnales homines sancti Martyres mala morte perierunt, quia aliqui gladio, aliqui igne combusti, & bestijs dilaniati, & tamen in conspectu domini mors eorum dicitur prætiosa. De mala verò morte animæ scriptũ est: Mortuus est diues, & sepultus est in Inferno. Planum est enim, quòd corpus

[Margin: August. de disciplina Christiana tomo 9. c. 2. I.]
[Margin: Aug. loco supra citato. K.]
[Margin: Responsio eiusdem]
[Margin: Psal. 115.]
[Margin: Luc. 16.]

diuitis non fuit gladio interemptum, nec in Inferno portatum, sed in sepulchro positum marmoreo. Anima autem eius sepulta est in Inferno ad perpetuam pœnã. Debemus ergo orare secundum Augustinum, vt Deus liberet nos à mala morte animæ, & non præoccupemur aliquo peccato, cum anima exit de corpore: & talis mors animæ mala esse non potest, si bona vita præcessit; sed à mala morte corporis non debemus orare, vt Deus nos liberet. quia, secundum Augustinum ad Victorinum presbyterum, Non attendit Deus quali morte, febre, vel ferro anima exeat de corpore, sed qualis ipsa transeat cum gratia, vel peccato. Nulla ergo cura debet esse homini de morte corporali, qualiter accidat; sed bene de morte animæ. Vnde Greg. narrat in Dialogo de quodam sancto viro nomine Sanctulo, qui cum tempore Longobardorum apud eos habitaret, quendam Clericum, quem illi in captiuitate tenebant, & occidere desiderabant, custodiendum petijt, & nocte eum abire liberũ permisit. qui cum mane venisset, dixerunt, quam mortẽ vellet eligere sibi pro Clerico, cuius fideiussor extiterat, Respondit: Mortem nullam ego eligo nisi illam, qua Dominus me mori permiserit. Finaliter tamen determinatum est, vt capite truncaretur, qui cum Carnificem sentiret supra se brachium in altum leuasse, vt caput abscinderet; hoc solum verbum auditum est eum dixisse: Sancte Ioannes suscipe spatam: quam scilicet ille manu tenebat, & statim brachium eius in aere fixum est, ita, vt illud mouere non posset. Ad quod miraculum stupefacti, ipsum cum omnibus Christianis captiuis ad propria remiserunt, & sic patet solutio.

August. de disciplina Christ. c. 2. to. 9.

August. ad Victor. Presby. to. 2. epist. 122.

Greg. lib. 3 Dial. c. 37. to. 1. De Sanctulo Presbytero Prouinciæ Nursiæ.

A Tyrannorum persecutionibus liberationem petendam esse, affirmandum est.

AD quintam dicendum, quòd Victorinus Presbyter istam quæstionem fecit. Cum enim Prouintia eius multis tribulationibus, & persecutionibus Tyrannorum, & Barbarorum esset oppressa, scripsit Augustino

ſtino ſuper prædictis perſecutionibus, quid eſſet faciendũ, ſibi reſcriberet, maxime, quia multi dicebant, quòd antea quàm Doctrina euangelica per Mundum prædicaretur, genus humanum non tanta mala patiebatur, quanta poſt modum paſſa eſt. Et dato, quod peccatores merito à Barbaris patiantur; Iuſti autem, & ſancti Viri Barbarorum, Tyrannorumq; eſſent gladio interempti: Hoc ipſe ferre non poterat, nec quærentibus reſpondere. Et quod peius erat, Puellæ Virgines Chriſtianæ erant à Barbaris raptæ, & violatæ. Ad quæ omnia reſpondet Auguſtinus in quadam Epiſtola dicens: Litteræ tuæ magnis doloribus impleuerunt cor meum; prædictis tamen tribulationibus, & perſecutionibus, quas patimur à Tyrannis, & Barbaris, non deberent prolixi libri reſpondere, ſed prolixi gemitus, & ploratus: Et ſunt potius omnia plangenda, quàm admiranda, quia nunc quaſi totus mundus tot, & tantis affligitur malis, vt pene nulla pars terrarum ſit, vbi talia, qualia ſcripſiſti, non committantur. Nam Italia tota eſt gladio ſuppoſita; de Hiſpania vero nunc cœperunt aperte nunciare; in ſolitudine vero Aegypti, vbi multa Monaſteria ſeparata à ſtrepitu hominum in pace viuebant, ſubito omnes Fratres à Barbaris interfecti ſunt; ſed & in Regione noſtra Hypponenſi, quam non dum attigerant, Donatiſtæ peiora nobis inferunt, quàm Barbari; Nam in oculis Clericorum noſtrorum acetum cum calce mittunt, & membra eorum horrendis vulneribus ſauciant. plures enim Chriſtianos baptizatos rebaptizant, & rebaptizare compellunt: nam pridie in vno loco per terrorem ipſorũ quadraginta & octo animæ rebaptizatæ ſunt. Verum à prædictis tribulationibus orandum eſt, & exclamandum ad Deum, vt non ſecundum peccata noſtra faciat nobis, ſed ſecundum ſuam miſericordiam ſaluos nos faciat. Illi autem, qui dicunt genus humanum poſt euengelicam doctrinam plurima mala pati; dico, quòd ſeruus ſciens voluntatem Domini ſui, & non faciens, plagis vapulabit multis. Quid ergo mirum, ſi Chriſtiani nunc plene ſcientes voluntatem Domini, & non facientes

[August. ad Victorinũ tomo. 2. epiſt 122. Quæ verò hic de epiſtola citantur, ſunt varia in quibuſdã quãtum ad voces: ſed quãtum ad ſenſum, ſunt eadem, licet rerum ordo in epiſt. ſeruatus ab Aug. ſic turbetur pro Doctoris intẽtione.]

[Ad Tit. 3.]

[Lucæ 12.]

cientes diuersis plagis affligantur? Quòd autem dicis, te nō posse portare, vel respondere, iustos & sanctos viros à Barbaris esse interemptos, & cætera huiusmodi; Veraciter respondeo dicens: Quantumcumque iustitia viuamus, & quātumcunq; obedientiam Deo vero exhibeamus, meliores esse non possumus illis tribus Viris, qui in caminum ignis proiecti sunt, qui tamē cantantes Domino dicebant: Omnia Domine iudicia tua iusta sunt, & non fecisti nobis secūdum peccata nostra, sed secundum tuam misericordiam; & si dicis, illos seruos Dei à Barbaris interemptos sic mortem debuisse euadere, sicut illi tres viri de camino ignis; Respondetur, quòd sic consuluit Deus illis Regibus, vt per illa miracula discerent vnū Deum colere, & ad vnius Dei notitiam peruenire. Sed non sic consuluit * Anthioco illi iniquo, qui Sanctos illos inter alios septem fratres interfecit iusto suo iudicio. Sed de Puellis Virginibus grauissime dolendum est. Respondetur tamen, quòd non fit eis ad turpitudinis corruptionem, sed ad probationis insinuationem. Vnde S.* Lucia dixit Paschasio Tyranno: Non corrumpetur corpus, nisi de consensu mentis; si me inuitam feceris violari, coronam mihi duplicabis. Et sic concludit Augustinus, quòd semper mala mundi sunt plangenda, & quòd omnia Dei iudicia iusta sunt, & plena misericordiæ, & ꝙ pro istis malis remouendis debemus ad Deum recurrere, & orare, vt liberet nos ab eis. *Amen*, idest sic fiat fideliter sicut petimus: Et sic finis est nostræ expositionis super oratione Dominica ad Dei gloriam, laudem, & honorem. Amen.

Dan. 3.

Hoc in 3. cap. Dan. multa desiderantur apud Heb. qui legunt ad proiectionē vsq; trium Virorum in caminū ignis ardentis, sed in editione vulgata leguntur verba superius citata, & aliquo modo varia ab editione, non tamen quantum ad sensum.

*2. Macha. 7.

*In legēda s. Luciæ cuius historia legitur, & festus dies colitur 13. Decemb.

FINIS.